

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 51.

Lördagen den 2 juni, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr vice talmannen.

Justerades sjutton protokollsutdrag för det på förmiddagen hållna sammanträdet.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, dels ock två i ämnet väckta motioner. *Om ändringar i renbeteslagen m m.*

Genom en den 23 mars 1917 dagtecknad proposition, nr 169, vilken hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom andra kammaren väckta motioner, nr 404 av herr *E. F. Hellberg* m. fl. och nr 405 av herr *Ernst Hage* m. fl.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt,

1:o) att riksdagen måtte, med tillkännagivande att riksdagen icke kunnat bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition i oförändrat skick, i anledning av nämnda proposition samt herrar Hages m. fl:s motion, men med avslag å herrar Hellbergs m. fl:s motion, för sin del antaga en i utlåtandet införd lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

2:o) att riksdagen med anledning av herrar Hages m. fl:s motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att genom statsverkets försorg bereddes lappar, vilka icke ägde renar eller endast ett för uppehållet otillräckligt antal djur, tillfälle att förvärva renar, som genom inskränkningen av bofastas renägarskap måste av händas nuvarande renägare.

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)

På framställning av herr vice talmannen beslöts, *att* föreliggande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis, *att* vid behandlingen av punkten 1 först skulle föredragas utskottets lagförslag, där så erfordrades paragrafvis, med promulgationsstadganden och rubriken samt därefter utskottets hemställan, *att* vid behandlingen av den först föredragna paragrafen i lagförslaget diskussionen finge omfatta utlåtandet i dess helhet, *att* lagtext ej skulle behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begärdes, *att* för den händelse lagförslaget komme att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnades öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunde föranledas, samt *att* i avseende å nummerbeteckning i paragrafer utskottet skulle äga vidtaga sådana ändringar, som påkallades av kamrarnas beslut.

Punkten 1.

Utskottets lagförslag.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

1. Lapparna äro berättigade att uppehålla sig med sina renar under varje tid av året inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilde, vid avvitrningen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd, samt inom Jämtlands län å renbetesfjällen, varunder inbegripas såväl de vid avvitrningen för lapparna avsatta renbetesfjäll som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områden.

2. Å annan mark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, än ovan sägs, så ock å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjällen i Jämtlands län, vilka lapparna efter gammal sedvana hava besökt, äga lapparna jämväl att uppehålla sig med renarna, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, för så vitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där under annan tid av året, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Där lapparna efter ty nu är sagt äro berättigade att uppehålla sig med sina renar, äga de att under iakttagande av de i denna lag meddelade bestämmelser begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna; ej vare dem dock på grund av detta stadgande tillåtet att uppföra boningshus.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Lindhagen*, *Stärner*, *Klefbeck*, *Karlsson* i Fjäl, *Borg*, *Rehn* och *Lindqvist* i

Kosta hemställt, bland annat, att riksdagen med anledning av propositionens förslag under 1, 3, 4, 31, 35 och 39 §§ jämte andra stycket i övergångsbestämmelserna samt de väckta motionerna ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att lapparnas i nämnda paragrafer berörda bosättningsfråga och vad därmed ägde sammanhang måtte återupptagas till förnyat övervägande i samband med den tillämnade revisionen av hela lapplagstiftningen samt efter det lapparna beretts tillfälle att själva vid samfällt möte överlägga om de synpunkter och önskningsar, som enligt deras uppfattning borde tjäna till vägledning för en sådan revision.

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet Stenberg: Herr vice talman, mina herrar! Vid bedömande av det föreliggande ärendet, är det att beakta, att det nu icke är fråga om en fullständig revision av den svenska renbeteslagstiftningen — av 1898 års lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige — utan att det endast gäller att avgöra en del specialfrågor, som äro av särskilt brådskande natur. Det är två av dessa, som äro de viktigaste. Den ena frågan rör lappars rätt att bosätta sig på kronans mark i trakter, som äro avsedda för renskötsel, och den andra frågan gäller rätten för sådana jordbrukare i Norrbottens läns lappmarker, som icke är lappar, att hålla renar, som skötas av lappar, s. k. skötesrenar.

I fråga om skötesrenarna i Norrbotten har det lagförslag, som Kungl. Maj:t framlagt, enhälligt tillstyrkts av lagutskottet med ett par ändringar. Den ena av dessa ändringar avser att bereda möjlighet för en renägare att ha ett större antal skötesrenar än 20, och den ändringen kan visserligen vara av beskaffenhet att framkalla vissa betänkligheter, men jag skall i detta avseende icke nu göra några erinringar.

Vad angår den andra stora frågan — den som rör lappars bosättning på kronomark — har utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag utan någon ändring, men det finnes en reservation, avgiven av 7 ledamöter i utskottet, av vilka två äro från denna kammare. I reservationen göres gällande, att de föreslagna bestämmelserna om lapparnas bosättning och vad därmed äger samband icke böra lösryckas ur det naturliga sambandet med lapplagstiftningens allmänna revision. Den hemställan, som reservationen innehåller, går därför ut på avslag å Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Då denna proposition beslöts, uttalade dåvarande chefen för justitiedepartementet, att det hade gjort sig gällande en missuppfattning om förslagets innebörd, och jag kan icke frigöra mig från det intrycket, att reservanterna i viss mån gjort sig skyldiga till samma missuppfattning. Det är nu icke fråga om att i allmänhet avgöra, huruvida den rätt att driva renskötsel, som bofasta lappar för närvarande ha utan begränsning, bör inskränkas och vilka inskränkningar i det avseendet kunna vara påkallade. Detta spörsmål om nomadlivets förening med de bofastas levnadssätt — det kanske mest betydelsefulla i hela problemet om den lapska rasens fortbestånd — är ett spörsmål, som icke bör komma under övervägande, förr än

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)

den allmänna revision av renbeteslagstiftningen sker, som jag förut talat om. Nu är avsikten endast den att reglera lapparnas bosättning på kronomark, att åstadkomma ordnade förhållanden på ett område, där hittills rätt oreda och egenmäktighet. Härvid komma visserligen i betraktande till stor del samma synpunkter som måste beaktas, då man bedömer den vida mer omfattande allmänna frågan om renkötsel och bofasthet, om kombination av dessa båda näringsgrenar, men den frågan skall, som sagt, icke nu avgöras.

Då kan man emellertid fråga: bör icke i allt fall med den mindre frågan — om bosättning å kronans mark — skäligen kunna anstå till den allmänna revisionen av lapplagstiftningen? Min företrädare uttalade i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att så icke kunde ske, utan att renkötseln i vidsträckta, för denna näring ägnade trakter, lede allvarligt avbräck, och i detta uttalande måste jag för min del instämma. Riktigheten av påståendet torde också framgå av den sammanfattning, som jag med ledning av propositionens motivering skall tillåta mig göra av skälen för en reglering av ifrågavarande bosättning.

Man har att skilja mellan den rättsliga sidan av saken och lämplighetsfrågan. Vad rätten att slå sig ned som bofast angår, så medge de nuvarande författningarna icke lapparna denna rätt utan särskilt tillstånd. De få icke utan särskilt medgivande slå sig ned på kronomark. Visserligen har man försökt tolka vissa bestämmelser i ämnet därhän, att i dem skulle ligga, tacite åtminstone, en rätt för lappar att slå sig ned på kronomark, men det har i propositionen, som jag tror på ett uttömmande sätt, blivit ådagalagt, att en sådan tolkning av de ifrågavarande bestämmelserna icke är befogad. Det gäller med andra ord icke för lapparna andra regler än för andra svenska medborgare i fråga om rätten att slå sig ned på kronans mark. Men det förbud, som sålunda består mot bosättning på kronomark, har åsidosatts av lapparna. Det har nämligen i ganska stor utsträckning förekommit, att lappar utan särskilt tillstånd slagit sig ned på dylik mark. Detta är den rättsliga sidan av saken.

Kommer man så över till lämplighetsfrågan, ställer sig spørgsmålet väsentligen olika beträffande olika kategorier av lappar. Man har att skilja först mellan sådana lappar, som icke helt vilja överge nomadlivet utan vilja kombinera renkötsel med bofasthet, och å andra sidan lappar, som alldeles vilja sluta upp med att nomadiseras, och inom den senare huvudgruppen bör man skilja mellan dem, som lämna nomadlivet därför, att de blivit gamla eller eljest orkeslösa, och sådana, som av andra anledningar icke längre vilja fortsätta med nomadlivet.

Jag skall då först tala om de orkeslösa nomadlapparna: sådana som till följd av ålder eller sjukdom icke längre förmå följa med på flyttningarna. Det har av gammalt varit vanligt, att dessa lappar slå sig ned på någon plats, som synts dem lämpligt belägen, såsom vid en sjö, som erbjuder tillfälle till fiske, och där uppföra de åt sig en fast bostad, en kåta eller i senare tid ofta en stuga. De ha

levat av fiske och jakt, och möjligen har till deras utkomst bidragit någon renskötsel, nämligen avkastningen av de renar, som de kunna ha haft kvar och som de lämnat till skötsel av andra lappar, men själva ha de icke idkat någon renskötsel. Detta har varit ett sätt att pensionera ålderstigna eller eljest orkeslösa lappar. Det är ingalunda meningen, att denna utväg att dra försorg om lappar på deras ålderdom nu skall övergivnas. Tvärt om är syftet det, att man skall underlätta en sådan bosättning, men även reglera den. Det är nämligen angeläget, att bosättningen icke sker till förfång för de lappar, som fortfarande nomadiserar. Det är angeläget, att bosättningen icke förlägges till områden, som för de nomadiserande lapparna äro behöfliga. Därför bör bosättningen icke få ske efter lapparnas fria skön. De i 35 § 1 mom. av lagförslaget intagna bestämmelserna avse att underlätta och samtidigt reglera nedsättningar av ifrågavarande slag.

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Den andra gruppen av lappar, som jag skall tala om, består av de nomadlappar, som ha övergivit renskötseln av annan anledning än därför att de blivit orkeslösa. Statsmakterna ha hittills i sin politik beträffande lapparna gått ut från två grundsatser, kan man säga. Den ena är, att renskötseln är det näringsfång, som bäst lämpar sig för lapparna, och den andra är, att de stora vidderna i våra nordligaste trakter, i fjällområdena, icke kunna på ett mera ekonomiskt sätt utnyttjas än genom den nomadiserande lappbefolkningen. Det är två satser, vilkas riktighet knappast kan med fog bestridas. Det är till följd av lapparnas egenskap av renskötare, som statsmakterna ha givit dem särskilda privilegier framför andra svenska medborgare. Det kan då icke vara riktigt, att i de trakter, där renskötseln kan anses ha någon framtid för sig, underlätta lapparnas bosättning. Dessutom bliva lägenheterna i dylika trakter ofta ett direkt hinder för nomadnäringsen, då de ligga i vägen för renbetet i dessa trakter, och slutligen äro dessa lägenheter oftast belägna å marker, som sakna betingelser för jordbruket och därför i många fall icke bliva till större välsignelse för innehavarna.

Det är för närvarande ganska ofta fallet — och det har sedan länge varit så —, att anledningen till bosättningen är, att en lapp genom ett dåligt renbetesår, sjukdom bland renarna, vilddjurs härjningar eller andra orsaker, förlorat sina renar eller åtminstone så stor del av renbeståndet, att han icke fortfarande kan vinna sin utkomst av renskötseln. Man skulle ju kunna tänka sig, att det vore lämpligt, att dessa lappar finge bosätta sig, men bättre än att understödja detta och därigenom införa dem i en för dem främmande näring, som för övrigt icke skulle kunna bereda dem annat än en ganska torftig utkomst, synes det vara att genom statslån eller på annat sätt hjälpa dem att åter komma i besittning av den renhjord, som de behöva för att fortsätta nomadlivet.

Men om det också sålunda är sant, att den kategori av lappar, jag nu talar om, i allmänhet icke bör få bliva bofast, kan det finnas fall, där undantag äro berättigade. Detta gäller i synnerhet

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)

skogslapparna. Deras kvarhållande vid renskötseln är knappast någon angelägenhet av större vikt. De äro icke i samma mån som fjällapparna beroende av att deras marker hållas fria från bosättningar. I sådana fall, som här kunna tänkas, är ett undantag lämpligt, och därför har i 35 § 2 mom. av lagförslaget inrymts stadgande om befogenhet för Kungl. Maj:t att i särskilda fall åt lappar upplåta nyttjanderätt till kronomark, även om det icke är fråga om orkeslösa lappar.

Så kommer jag till den tredje och den i detta sammanhang viktigaste gruppen av nomadlapparna. Det är sådana, som vilja kombinera renskötsel med bofasthet. Vad fjällapparna angår, är denna utveckling av jämförelsevis färskt datum. Systemet har vunnit insteg, utom bland skogslapparna, särskilt i Jämtland och Västerbotten. Det har försvarats av somliga såsom betecknande en tidsenlig utveckling av renskötseln, men det utdömes lika bestämt av andra såsom ledande till den rationella renskötselns undergång. Så vitt jag kunnat finna, äro med en sådan kombination av renskötsel och bofasthet förenade avsevärda nackdelar.

Först och främst: renskötseln kommer att försummas. Den kräver helt sin man för att kunna bestå och än mera för att kunna utvecklas. Betesförhållandena i lappmarkerna äro sådana, att renarna under olika årstider måste uppehålla sig å vitt skilda trakter, och därför är det en naturlig förutsättning för renskötseln, att renskötarna nomadisera. Lapparna måste följa med hjordarna på deras vandringar. Näringen råkar eljest på förfall. Bristande bevakning leder till förluster för renägarna, i det att hjordarna kunna bliva totalt förvildade; det finnes många exempel på sådant. Även ger den bristande bevakningen upphov till konflikter med jordägarna. En rationell renskötsel torde knappast kunna bedrivas från en fast bostad; kombinationen av nomadliv och bofasthet blir till hinder för en så bedriven renskötsel. Familjemedlemmarna bliva benägna för att stanna hemma. Särskilt gäller detta lappkvinnorna. Men det är icke nog med att husfadern och de vuxna sönerna jämte drängar gå med på vandringarna, utan även kvinnorna böra deltaga i arbetet. Olägenheterna i detta avseende med det nva systemet hava också i hög grad gjort sig gällande, särskilt i Jämtland och Västerbotten. Bristen på arbetskraft är nog starkt kännbar ändå, för att renskötseln skulle kunna undvara kvinnornas biträde.

Sedan kommer jag till en olägenhet av immateriell art, kan jag säga. Bosättningen medför för de familjemedlemmar, som icke deltaga i vandringarna utan stanna hemma, att de mista intresset för renhjorden; intresset för renskötseln blir icke mera en hela familjens angelägenhet. Hela tankegången förändras; det blir den bofastes och icke lappens. Vad det betyder för yrkesintresset och för de uppväxande barnens uppfostran, är ju påtagligt. När dessa en gång skola börja med fädernas näring, äro de förvekligade, dåliga och ointresserade renskötare, som längta efter det mera lugna livet i stugan. Detta förvekligade inflytande sträcker sig lätt även till de äldre renskötarna, vilka finna renskötseln besvärlig och

helst vilja sitta hemma. Följden av allt detta blir renskötselns förfall. I böjelsen för ett lugnare liv torde också huvudanledningen vara att söka till de förändringar, som renskötseln under senare tider undergått och vilka medfört renhjordarnas sammanblandning och andra väsentliga olägenheter.

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Det är i synnerhet de fattiga lapparna, som bliva lidande av de missförhållanden, som jag nu har talat om. De kunna icke rationellt hushålla med sina renar för slakt, då de ej kunna till slakt infånga de renar, som bäst lämpa sig därför, utan måste taga dem, som de kunna komma åt. Vidare blir det stora svårigheter med renmärkningen. Det blir en massa omärkta kalvar, som enligt gällande bestämmelser säljas för byns gemensamma räkning. De fattiga lapparna få i förhållande till de rika renägarna i opropotionerlig grad bidraga till renskötseln eller också få de finna sig i att lämna hjorden vind för våg.

Vad jag nu senast sagt gäller huvudsakligen och särskilt fjälllapparna. Skogslapparnas renar göra icke så långa vandringar, och förhållandena ställa sig därför något annorlunda beträffande dessa lappar. I övrigt äro redan nu skogslapparna komna så långt på jordbruksstadiet, att renskötseln för många av dem endast är en binäring. De hava så kommit ifrån förfädernas levnadssätt, att en återvändo knappast är möjlig. Även försvarar bosättningen särskilt i de trakter, där skogslapparna hålla till, en rationell renskötsel.

Detta om de direkta olägenheterna för renskötseln; den blir försummad i följd av denna kombination av bofasthet och nomadliv. Men så är ytterligare att märka, att, enligt vad erfarenheten visar, denna kombination nästan undantagslöst leder till uppkomsten av jordbrukslägenheter. Det är icke nog med att lappen skaffar sig en bostad; snart börjar han odla något omkring huset, det blir en täppa, som kan föda kanske en häst eller någon ko. Det uppstår en jordbrukslägenhet. Dessa jordbrukslägenheter mitt uppe i rentrakterna måste vara till förfång för renskötseln. De få ett för renskötseln ofta synnerligen besvärande läge, i det att lapparnas nödvändiga betesmarker inskränkas. Renarna oroas också, vilket är särskilt vådligt under kalvningstiden. Och saken förvärras därigenom, att de lägenheter, som ursprungligen upptagits av lappar, pläga snart gå ur lapparnas händer över till »svenska» nybyggare.

Man kan då fråga: Hur går det med jordbruket på de av lapparna upptagna lägenheterna? Ja, det blir icke heller mycket bevänt därmed. De ställen, som upptagas, äro valda med hänsyn till renskötselns bedrivande och ligga därför ofta på platser, som äro olämpliga för jordbruk. Jordbruket skulle ju emellertid lämna bidrag till lappens utkomst och så småningom blir det lappens huvudsakliga inkomstkälla. Men, med bristande förutsättningar för ett lönande jordbruk, kommer härvid lappens bärgning att bliva svag, i synnerhet som biinkomsterna genom jakt och fiske under senare år blivit allt mindre och mindre. Det uppkommer sålunda ett jordbruksproletariat, som, efter vad erfarenheten visar, fattigvården ofta måste taga hand om eller åtminstone stödja.

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)

De nu utvecklade olägenheterna med en kombination av nomadliv och bofast levnadssätt hava föranlett, att i propositionen föreslås vissa förtydliganden av lagen i syfte att för framtiden hindra lapparna att bosätta sig på kronans för renbete upplåtta marker. Det har sålunda ansetts lämpligt att till stadgandet i 1 § 3 mom. foga ett tillägg, som innehåller, att lapparnas rätt att på vissa områden begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna ej innebär rätt att där uppföra boningshus. Vidare föreslås en jämkning i 3 §, avseende att lapparnas i denna paragraf omnämnda rätt att taga virke till uppförande av bostad, tydligt angives gälla uppförande av kåtor, sålunda icke andra boningar. Slutligen har i åtskilliga paragrafer uttryckligen sagts ifrån, att andra lappar icke äro avsedda än de renskötande.

Men, som sagt, allt detta gäller lapparnas bosättning på kronomark. Lagförslaget vill för framtiden reglera denna bosättning på ett sätt, som överensstämmer med såväl renskötselns som lappbefolkningens välförstådda intressen. Den allmänna frågan om renskötselns förenande med ett bofast levnadssätt skall däremot icke nu komma till avgörande.

Den beröres emellertid i lagförslaget i en paragraf. 39 §, där det föreslås ett stadgande, som hindrar, att till lappar i renbeteslagens mening räknas de, vilkas fäder och förfäder förenat renskötseln med brukande av hemman eller nybygge. Man vill lämna en definition på en sådan lapp, som avses i renbeteslagen, och då har det ansetts, att om en lappsläkt i två generationer ägnat sig åt jordbruk av ej allt för primitiv art, senare generationer böra jämställas med bofasta av annan härkomst än lapsk och sålunda ej få åtnjuta de särskilda lapprivilegierna. Man har påstått, att denna bestämmelse skulle vara alltför snäv. Men vad innebär den i själva verket? Jo, det förhåller sig så, att endast den person av lapsk härkomst skall upphöra att betraktas som lapp, vilken kommit så långt från nomadernas näring, att både hans fader och hans farfader, samtidigt med att de drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke, även brukat hemman eller nybygge eller biträtt vid bruket av sådan fastighet. Och dessutom fordras, att han själv fortsätter som jordbrukare på fastighet av nämnda slag. Ty det är att märka, att, så snart han själv upphör med jordbruket och vill bedriva fjällrenskötsel såsom stadigvarande yrke utan samband med jordbruk, har han lov därtill, och då skall han räknas som lapp. Även skogsrenskötsel må han börja idka, med eller utan samband med jordbruk, dock att han i det fallet skall förvärva tillstånd av Konungens befallningshavande. Börjar han på detta sätt att idka ett hemmansbruk eller nybyggesbruk, så börjar ny tid att löpa; under nya två generationer får det drivas kombinerat jordbruk och renskötsel.

Vidare vill jag beträffande den nu avsedda definitionen på lapp erinra om, att denna endast räknar med innehav av hemman eller nybygge, således fastighet, som mera allmänt kan väntas bereda sin innehavare utkomst. Om däremot lappen endast besitter en lägenhet, vare sig jordbrukslägenhet eller annan, lägga lagens bestäm-

melser icke något hinder i vägen för honom att driva renskötself. Vidare skola lappens fader och farfader *samtidigt* med renskötselfn hava drivit jordbruk eller biträtt vid bruket därav. Om sålunda antingen fadern eller farfadern under en tid av sin levnad varit uteslutande renskötare, kvarstår fortfarande lappens rätt att *samtidigt* driva båda näringarna. Härav synes, att den definition, som jag talar om, får anses vara synnerligen skonsam och endast har betydelse för de fall, då en lappfamilj stadigvarande övergått till jordbruksnäringen.

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Jag har hört det påståendet, att, om denna lag nu ginge igenom och började tillämpas, skulle det betyda, att Västerbottens lappar i allmänhet skulle omedelbart bliva förklarade för bofasta och sålunda förlora rätten att hava renar. Men detta är fullständigt oriktigt. Det förhåller sig så, att flertalet av Västerbottens fjällappar överhuvud taget icke hava någon jord, vare sig av lägenhets natur eller något hemman eller nybygge. Vidare torde de flesta, som innehava jordbruksfastighet, vara i besittning endast av lägenheter, och slutligen torde det knappast finnas någon enda renskötande lapp, som äger hemman eller nybygge och vilkens både fader och farfader ägt sådan fastighet samtidigt med att han bedrivit renskötself som stadigvarande yrke. Jag tror därför, att man får leta efter någon, beträffande vilken förutsättningarna för att han på grund av definitionen skall bliva berövad sin rätt att hava renar slår in. Det kan sägas, att den nuvarande generationen av fjällappar och i stort sett även den nästkommande icke underkastas några förändringar i de bestående förhållandena genom den nu föreslagna lagen.

Reservanterna opponera sig nu mot den tankegång, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag i bosättningsfrågan. Vad ha de då att säga som motiv därför? Kunna de påvisa några fördelar av att man tillåter kombination av renskötself och bofast levnadssätt? Jag kan knappast finna, att de hava gjort det.

Under debatten i andra kammaren hörde jag i förmiddags ett yttrande av en talare, som sade, att då lapparna själva börjat praktisera denna metod, måste den vara fördelaktig för dem. Men då vill jag fråga: Är det verkligen så säkert, att de själva förmå att överblicka konsekvenserna av ett sådant system som detta? Mot deras egen uppfattning kan man ställa de resultat, till vilka de erfarna män kommit, som av regeringen haft uppdrag att göra undersökningar i frågan, och om vilkas sakkunskap och opartiskhet icke kan råda något tvivel. De hava kommit till den bestämda slutsatsen, att, om man över huvud taget vill, att lapparna fortfarande skola bestå såsom ett nomadfolk, är det en angelägenhet av vikt, att man söker hämma det system, som innebär kombination av renskötself och bofast levnadssätt.

I reservationen heter det: »Lagen är uppbyggd på nomadlivets gamla bruk och plägseder». Men en ny tid har hos Jämtlands, Västerbottens och de sydligast vistande Norrbottenslapparna implanterat begreppet hem. Detta nya behov ha lapparna självfallet ansett sig berättigade att tillgodose och myndigheterna hava ej in-

Om ändringar i renbeteslagen m. m. (Forts.) gripit häremot, vartill de i själva verket även saknat uttryckligt stöd i lag. Hur bör nu lagstiftningen ställa sig till en sådan företeelse? Bör den såsom propositionen, föregången av administrativa förberedelser, sökt göra, återföra utvecklingen till vad i forna tider gällt? Eller bör lagstiftningen sanktionera den uppkomna seden och från denna utgångspunkt söka ordna renskötelsen på ett i alla fall förståndigt sätt. För vår del tveka vi icke i valet. Är det möjligt och är det riktigt att vrida utvecklingen tillbaka på föreslaget sätt? Vi tro det icke.» Och så vidare.

Detta låter ju ganska plausibelt. Men hela resonemanget bygger på, att renskötelsen låter sig ordnas på ett förnuftigt sätt, även om utvecklingen till bofasthet får fortgå som hittills. Frågan blir då, om detta verkligen är möjligt. De utredningar, som jag nyss talade om, hava enligt min uppfattning och enligt den åsikt, som ligger till grund för propositionen, visat, att det knappast är möjligt. Nomadliv och bofast levnadssätt äro helt naturligt så oförenliga med varandra, att en kombination blir olycklig för båda förvärvsgrenarna. Vill man bevara det lapska nomadfolket, är nog den enda utvägen, att lappen fortfarande får vara helt nomad. Det duger icke att av skäl, som mer eller mindre ha karaktär av känsluskäl, låta en utveckling ha sin gång, om vilken med skäl kan sägas, att den är för nomadfolket skadlig, därest frågan, som sig bör ses ur synpunkten av det helas bästa.

Slutligen kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att bosättningsfrågans avgörande i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag skulle i sin mån underlätta en tillfredsställande lösning av ett svenskt-norskt spörsmål av viktig och ömtålig art.

Herr talman! Jag hemställer, att kammaren ville finna den kungl. propositionen förtjänt av bifall även i den del, som angår lappars bosättning å kronomark.

Under herr statsrådet Stenbergs anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Stjärner: Herr talman, mina herrar! Efter den utförliga orientering i lagens innehåll, som herr statsrådet givit, skall jag förbigå åtskilligt, som jag eljest tänkt att helt naturligt inleda denna debatt med.

Jag har antecknat mig bland reservanterna, och det har skett därför, att jag icke medverkat till det slut, vartill utskottet beträffande 1 § kommit, men jag har icke anslutit mig till motiveringen för denna reservation, såsom herrarna behagade finna av utskottsutlåtandet, och det har varit av det skälet, att jag i vissa punkter ställt mig tveksam beträffande de uttalanden, som förekomma i motiveringen.

Det fanns många i utskottet, som voro av den meningen vid den första behandlingen av lagen, att här kunde finnas skäl för uppskov i den omständigheten, att detta omfattande och — som vi även

av redogörelsen hava hört — mycket invecklade lagförslag så sent bringats under riksdagens prövning. Det kunde finnas skäl till uppskov därför, att denna lagstiftning har och bör ha ett naturligt samband med renbeteslagstiftningen, då den i sin helhet skall omformas och omläggas. Det var också helt naturligt, att man ville tillgodose det önskemål, som framförts, att lapparna själva finge höras om denna lagstiftning, innan den skall över dem och för dem tillämpas. Icke därför att jag har någon stor tro på, att lapparna skulle äga förmåga att i detta fall giva ett klart besked, det tror jag icke, men därför att jag menar, att genom ett sådant tillmötesgående och genom frågans allsidiga framhävande den allmänna opinionen utanför skulle bättre överblicka, få en bättre insikt i frågans detaljer för att därigenom kunna ta ståndpunkt till spörsmål, som äro ganska svåra att avgöra.

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Häremot har invänts, såsom herr statsrådet nu också framhål- lit, att mycket trängande skäl skulle föreligga att redan nu ta åtminstone vissa delar av lagen, som icke ha sammanhang med den stora renbeteslagstiftningen, nämligen de ändringar, som nu äro föreslagna i den kungl. propositionen. Man anser också, såsom herr statsrådet sist berörde, att om dessa förhållanden ordnades, de skulle komma ett förmånligt inverka på de förhandlingar med Norge i denna fråga, som för närvarande pågå.

Den norska påstridighet, som aldrig blivit vidare klarlagd, utan endast framställd av föredraganden i lagutskottet — liksom nu från herr statsrådets sida och även på annat sätt uttalats — den påstridigheten verkar nästan som en mystifikation. Jag tror nämligen icke, att norrmännen kunna ha så särskilt stor anledning att kräva, att de regleringar, som här äro ifrågasatta för de svenska renbetes- landen, skola vara ovillkorligen klara, innan de ge sig in på den viktiga prövningen av de gemensamma spörsmål, som av statsmakterna skulle gemensamt avgöras. Jag tror också, att såsom saken nu ligger och då många andra frågor tränga på i båda landen, det icke är så synnerligen farligt, om man finge ett uppskov i saken på ett år, såsom varit ifrågasatt. Det förefaller som en överdrift, att sambandet skulle vara så intimt i detta hänseende mellan de gemensamma spörsmålen och huru vi ordna på de svenska renbeteslanden för de svenska lapparna, att man i detta avseende skulle riskera att komma till en sämre överenskommelse med Norge, om denna lagstiftning icke är klar på förhand. Man säger visserligen, att garantier- na för ordnande av förhållandena på det norska området och för ordnande av förhållandena på det svenska området för norska lappars vistande här skulle vara avgörande. Men, som sagt, av den upplysning vi fått i huvudfrågan — eller rättare av den bristande upplysningen — ha reservanterna icke kunnat få den uppfattningen, att det skulle vara så synnerligen trängande i detta fall.

Om det än är, såsom herr statsrådet säger, så, att de nu föreliggande förslagen icke beröra de allra vitalaste sidorna av saken, så är det likvisst givet, att då frågan i sin helhet rullas upp och många spörsmål, som komma att inverka på den blivande lagstift-

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)

ningen, måste träda i förgrunden, man tvingas till ett ställningstagande för framtiden. Detta tvingar fram, såsom herr statsrådet själv påvisat, spörsmålen om renvården, om renantalet, om utrotningen av förvildade renstammar, sätter i förgrunden frågan om de bofastas renägarskap och framskjuter alldeles särskilt lapparnas bösättningsfråga.

Om sistnämnda sak, som är av både kulturell, social och ekonomisk innebörd, har man haft mycket olika åsikter, och därom ha meningarna i alla tider brutit sig. Vid föregående behandling av lapplagen har det varit ett kaos, beroende på, att man icke haft tillräckligt ingående kännedom om frågan och att förhållandena i nordmarken äro så egendomliga och olikartade i de skilda distrikt, som det gäller, och bland de olika lappgrupper, som träffas av denna lagstiftning. Det är då icke blott meningsbrytningar mellan svenskar och norrman, utan mellan svenskar och lappar och emellan olika lappar, Norrbottenslappar och Jämtlandslappar. Således nödvändiggöres ställningstagande redan på förhand till många av dessa frågor, som givetvis äro ganska krångliga.

Jag ber att få erinra, att när denna fråga fördes upp, fingo vi genast en stark påkänning, huru olika meningar göra sig gällande. Vi hade en opinion från fjällfolkets representanter, som både genom föredrag och framställningar vände sig till riksdagens ledamöter, såsom vi alla känna, och fastän vi väl av det kunde se och delvis fingo det intrycket, att icke allt var så vederhäftigt, syntes det Jock som om det låg en solid och reell bakgrund för de anföranden, som därvid förekommo. Sedan ha vi, vad lagstiftningen beträffar, fått en synnerligen omfattning och solid framställning av den lappkännare och jurist, som haft beredningen om hand, nämligen Marks von Würtemberg. Vi ha av hans sakrika redogörelse för frågan fått det bestämda intrycket, att hela lagstiftningen varit mycket välmenande och anordnats i det allra bästa syfte mot lapparna. Det kan icke vara någon, som i det fallet betvivlar vare sig upphovsmännens eller regeringens goda vilja att söka åstadkomma det bästa möjliga resultat på denna lagstiftnings område. Men däremot ha vi att ställa en opinion, som i riksdagen efteråt vuxit fram och tagit sig uttryck i den motion, som vi tagit del av, och där ett stort antal personer från de trakter, som beröras därav och där fjällfolket lever, ha givit till känna sin personliga erfarenhet och sina direkta intryck av lappfolkets känslor och meningar om det förslag, som föreligger. Och vi få väl icke förbise, att även den saken måste tillerkännas ett rätt betydande vitsord, när det nu blir fråga om att genomföra en ny lagstiftning, som på detta område kan förändra förutvarande förhållanden.

Jag ber att få särskilt peka på en sådan sak som frågan om skötesrenarna och deras antal, hur den frågan i riksdagen och för närvarande i den allmänna opinionen är så att säga variabel. Det var redan 1898 man beslöt att beträffande Jämtland och Västerbotten taga bort rätten till hållande av skötesrenar. 1912 väcktes förslag i riksdagen om att man även för Norrbotten skulle

genomföra en sådan ändring. Det godkändes då av riksdagens andra kammare, men avlogs av den första. Man anförde då i denna kammare såsom motiv, varför man icke ville vara med om en sådan lagstiftning: att nödig utredning saknades, huruvida de bofastas renägarskap varit ägnat att göra sådant intrång för lapparna, att en inskränkning i de bofastas rätt på grund därav borde av riksdagen begäras; att billigheten krävde, att i gengäld för de olägenheter, som den bofasta befolkningen hade av lapparnas betesrätt, de bofasta också borde äga rätt att hava renar under lappars vård; att befolkningen i den svenska lappmarken i gränstrakterna mot Finland möjligen skulle genom en inskränkning i förevarande riktning komma att känna sig tillbakasatt i förhållande till sina finska graunrar, vilka icke vore underkastade någon inskränkning beträffande rennehav; samt att en lagstiftning, som begränsade de bofastas rennehav till ett visst maximiantal renar, lätt kunde kringgås och därför vore praktiskt värdelös.

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Likafullt antogs vid följande riksdag en skrivelse, vari man gjorde framställning till Kungl. Maj:t att låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån den rätt, som på grund av 27 § i renbeteslagen av 1898 tillkommer bofasta inom Norrbottens läns lappmark att äga renar och för dem begagna sig av lapparnas rätt till renbete, måtte kunna begränsas, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av denna utredning kunde föranledas.

I den lagstiftning, som då tillkom, användes även det egendömliga uttrycket, att rätten att hålla skötesrenar i Norrbotten endast skulle gälla »tills vidare», varigenom man pekade på att det måste uppstå fråga om att upphäva denna rätt för alla lappmarksområden. Men nu yppar sig en opinion för ökning av antalet skötesrenar, som särskilt framträtt genom motioner i andra kammaren och genom den utredning, som blivit förebragt i den kungl. propositionen. Därav framgår, att man genom uttalanden på såväl lappmöten som av andra menigheter och genom opinionsyttringar på annat sätt, såsom skrivelser, givit till känna, att man finner en inskränkning i skötesrenarnas antal till 20 vara alltför stor. Ja, man har sagt, att till och med 100 eller 200 skötesrenar skulle kunna tänkas. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit 20, men utskottet har höjt det till 50, under vissa särskilda villkor. Jag anser en sådan ändring kunna vara påfordrad av de säregna förhållanden, som i vissa fall kunna tänkas. Denna höjning skall ju också vara beroende av särskilt beslut av Konungen eller, som man också tänkt sig, Konungens befallningshavande, vilket väl i sak blir detsamma. Det skall bli beroende på särskild prövning av myndigheterna för olika områden, i vad mån utan olägenhet kan medgivas, att antalet skötesrenar ökas. För min del har jag emellertid alltid från första tillfälle, då jag tog del av frågan, känt mig tveksam om man borde medgiva hållandet av skötesrenar. Jag har alltid ansett, att man bör följa den princip, som tillämpas beträffande Jämtlands- och Västerbottenslapparna. Nu ser man i skötesrenarnas bibehållande ett enskilt ekonomiskt intresse för de bofasta gentemot lapparna, under det att man eljest

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)

helt naturligt utgått från att det skulle vara ett stort intresse för lapparna att undvika hållande av skötesrenar. Men samtidigt har också anförts, att det skulle vara ekonomiskt fördelaktigt för lapparna att föra skötesrenar, naturligtvis beroende därpå, att de genom skötesrenarnas stora antal kunnat skaffa sig inkomster. Lappmännen hava nämligen ersättning för skötesrenarna, och det har också föreslagits av Kungl. Maj:t, att denna ersättning skall utgå och sättas till högre belopp. Sälunda bibehålles hållandet av skötesrenar såsom ett förvärv, varigenom lapparna skola hava ett plus till sin näringsgren. Man kan ställa sig tveksam, huruvida denna bestämmelse bör godkännas eller icke, då den föreslagna åtgärden kan leda utvecklingen åt orätt håll.

För övrigt är det en annan sak, som jag vill erinra om. Herr statsrådet gick helt hastigt förbi frågan om olikheten i ställningen mellan fjälllappar och skogslappar. Jag anser, att ställningen också är olika i fråga om fjällrenar och skogsrenar. Beträffande fjällrenarna skulle man ju kunna tänka sig, att tillåtelsen att hålla skötesrenar skulle kunna utsträckas. Beträffande skogsrenar ställer sig saken helt naturligt annorlunda, emedan skogsrenarna genom sin vistelse i jordbruksbygderna åstadkomma mera ohägn och större olägenheter än man kan antaga att fjällrenarna göra. På de stora fjällvidderna lär väl icke kunna spela så stor roll, om man har ett tiotal renar mer eller mindre.

Under dessa förhållanden tränger sig således bosättningsfrågan främst. Man kan icke komma förbi denna sak, även om man, som herr statsrådet sökt framhålla, icke nu behöver fatta definitivt beslut i frågan. Härtill ha ju också anmärkningarna mot lagen faktiskt anknutit sig. Anmärkningar ha uttalats från lappar och på lappmöten och även i de motioner, som föreligga. Den kungl. propositionen griper in för att reglera en rätt, som lagligen icke funnits, men som ändå på grund av praxis och hävd åtnjutits, såsom också herr statsrådet erinrat om. Det finns väl ingen, som vill göra invändningar mot den kungl. propositionens avsikt att reglera förhållandena. Detta är ju riktigt. Det har också från lapparna, till och med från fjälllapparna, gjorts uttalanden, vari de erkänt det berättigade i att man undviker större odlingar och byggnader, upptagandet av lägenheter, på renbeteslanden. Därom lär således icke så stor meningskiljaktighet göra sig gällande. Men det bör dock icke vara uteslutet, att även på renbeteslanden eller i dessas omedelbara närhet och i samband med drivandet av renbeteskötseln på renbeteslanden anordna bostäder för de renägande lapparna. Det är mot den princip, som förslaget avser att genomföra, opinionen förnämligast vänt sig. Just det skäl, som herr statsrådet så starkt betonade, att lapparna sköta sina renar sämre, därest de få skaffa sig fasta bostäder i stället för kåtor, vill man icke erkänna vara fullt riktigt, annat än i några få undantagsfall. Det finns nämligen bevis på, att även bofasta lappar hava på ett utmärkt sätt skött sitt reninnehav, och man kan tänka sig, att även sådana renskötare, som tillgodogöra sig bekvämligheter i andra avseenden än de vanliga nomadernas kåtor, kunna

genom särskilda anordningar ganska verksamt utöva kontroll över sina renhjordar. I allt fall finner man de bestämmelser, som utgöra den röda tråden i propositionen, överdrivet hårda: att lapparna oivkorkligen måste, därest de vilja fortsätta renskötseln, drivas tillbaka till kåtorna och icke under några omständigheter kunna tänkas få utveckla sig inom sitt yrke med tillgodogörande av vissa bekvämligheter i bostadshänseende.

Genom dessa åtgärder bryter, kan man säga, den kungliga propositionen den naturliga utveckling, som lapparna uppnått i samarbete och i samväxt med den bofasta befolkningen inom de områden, där de haft sitt hemvist. Denna synpunkt aktar icke på olikheterna i olika orter och tager icke vederbörlig hänsyn till olika lappars olika existensförhållanden. Jag kan nämligen tänka mig — och jag stöder mig i detta fall på auktoritativa uttalanden — att lapparna kunna hava fasta bostäder. De böra då också under vissa förhållanden få rätt att bygga och använda bostäder även på renbeteslanden, nämligen om de själva stå risken för den åverkan, som kan åstadkommas på deras anläggningar av renhjordarna, när dessa driva fram över områdena. Ett sådant system har redan börjat tillämpas beträffande de jämtländska lapparna, sedan deras ställning reglerades. Staten har visserligen måst ingripa och inköpa av lapparna upprätna jordbrukslägenheter, vilka sedan i sin tur och ordning upplåtits under dessa, man kan säga ogynnsamma förhållanden och till lägre pris. Men det har i alla fall visat sig, att det kan gå att ordna saken på detta sätt. Här kan det gälla, att man må det ena göra och det andra icke låta.

Dessa förhållanden och synpunkter synas mig tala för avslag, d. v. s. uppskov, så att frågan finge närmare prövas. Det är ju så, att en sak, när den föreligger, även om man vet att den snart skall komma till avgörande, likvisst icke av alla parter upptages till slutlig prövning, förrän ett verkligt definitivt förslag föreligger, ja helst ett lagförslag. Så har det varit beträffande dessa lapplagsförhållanden: man har helt naturligt icke gripit in så effektivt i frågan och fullt bildat sig ett omdöme i densamma, förrän lagstiftningen kommit på bordet.

Utan att vilja tillmäta lapparnas yttranderätt alltför stort värde, såsom jag redan förut framhållit, betraktar jag deras hörande såsom varande en insats i denna fråga för dess utredning, som kan öppna nya synpunkter för lagstiftarna och framför allt skall komma att ådagalägga de olikartade intressen, som finnas även bland lapparna själva. Det är visst icke omöjligt, att man skall komma att i flera punkter giva Kungl. Maj:ts regering och lagförslagsstäl-laren rätt emot uttalanden, som här förekommit såväl i de i ämnet väckta motionerna som ock i den föreliggande reservationen. Jag tror också, att exemplet från Norge bör något uppmärksammas. Det ligger en vacker tanke i att man icke för en rätt stor medborgargrupp griper till en lagstiftning, som så djupt berör deras livsförhållanden, som denna lagstiftning faktiskt gör, utan att man ger dem tillfälle att — på sätt de själva begärt — få göra ett uttalande i frågan. Man

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.

(Forts.)

skall helt säkert invända — herr statsrådet berörde det visserligen icke — att här har tillfälle genom myndigheterna beretts lapparna att göra uttalanden vid lappmötena. Detta vet jag även, och jag har tagit det av de uttalanden, som därvid förekommit. Jag menar likväl, att sådana avfordrade yttranden, som framkommit och förmedlats genom tjänstemän, vilka hos lapparna gjort framställning, att de skulle uttala sig om den och den saken, icke representera det samlade uttrycket för hela lappbefolkningens uppfattning i föreliggande fråga. Jag föreställer mig, att ett möte av lappar skulle vara i tillfälle att knäcka ett spörsmål och giva incitament i frågan. En mindre grupp eller enstaka individ, som särskilt interPELLERAS om ett eller annat, kan icke vara beredd att på samma sätt som en för ändamålet samlad kongress tränga in i saken, diskutera den och därigenom göra ett allmängiltigt uttalande. Det är därför jag finner det ligga något berättigat i att följa norrmännens exempel och låta lapparna själva uttala sig om hithörande förhållanden.

Sedan emellertid lagutskottet, pressat av brådskan och önskan att saken skulle avgöras enligt myndigheternas begäran, med majoritet ställt sig på bifall till lagstiftningen, måste naturligtvis även minoriteten ingå på sakbehandling av frågan. Efter den utgång, som lagförslaget behandlings fått i andra kammaren, skall jag icke gå in på närmare prövning av dessa olika detaljbestämmelser. Jag föreställer mig, att saken kommer att bliva föremål för ny behandling, om kamrarna komma att stanna vid olika beslut.

Jag vill då sluta med att göra en liten erinran. Jag har hört lappkännare förklara, att många av de föreslagna bestämmelserna äro både nödvändiga och bra. Men jag har också hört representanter, boende inom Norrland, uttala sig bestämt emot vissa av dessa förslag. Jag har särskilt tagit sikte på en representant för lapparna själva, som uttalat sig i frågan, nämligen kandidaten Torkel Tomasson, vilken i en tidningsartikel gjort anmärkningar däremot i vissa avseenden — en artikel, som jag finner vara ganska beaktansvärd, särskilt för den, som icke på ort och ställe kunnat skaffa sig kännedom om de verkliga förhållandena bland lapparna. Denne lapprepresentant vänder sig synnerligast emot § 39, som herr statsrådet i det sista berörde, och påvisar just den paragrafens faktiska verkan: att lappen har att intaga ståndpunkt i frågan, huruvida han vill vara nomad eller om han vill bli bofast. Ett tredje kan egentligen icke givas. Lagstiftningen leder i sina detaljer till kravet, att lapparna skola upphöra att vara nomader och ägna sig åt jordbruket eller upphöra att vara jordbrukare och ägna sig uteslutande åt nomadlivet. Den synpunkten har han också särskilt understrukt i sitt uttalande, som jag anser mig böra relatera, för att få det intaget i kammarens protokoll.

Ifrågavarande lapprepresentant, en lapparnas son, kan jag säga, framhåller, att »genom omständigheternas makt ha två kulturer, renskötsel och jordbruk, så småningom kommit i intimt förhållande till varandra. Odlaren och herden ha sålunda sida vid sida ur så gott som samma jord kommit att på var sitt skiljaktiga sätt framdraga

sitt levebröd, detta så högt upp som skogen växer och en plog möjligen kan plöja en fåra.»

Han påvisar vidare, att på grund av detta intima förhållande kampen eller tävlan om herraväldet mellan de två kulturerna uppstått just där och att »den som har de svagare livsbetingelserna och förutsättningarna, som alltjämt minskas successivt, övergår delvis eller helt och hållet i den kultur vars livsmöjligheter äro störst och som har framtiden i sin hand».

»Det är därför alldeles naturligt och självklart», anför Tomasson vidare, »att de nomader, som inse detta, betrygga sin framtid och ta i sikte en lämplig reträttplats. Sökte de ej göra detta, hade man allt skäl att förebrå dem för slöhet och likgiltighet angående sin framtid.»

Han uttalar tillika, att en kombination av renskötseln och jordbruk visserligen kan medföra vissa nackdelar, men han tillägger genast: »Hade fördelar icke förefunnits, hade naturligtvis kombinationen icke kommit till stånd. Betänkligheterna åter för eventuella nackdelar i renskötselns kombinerings med primitivt jordbruk reduceras till sitt rätta värde när man i en dylik kombinerings konstaterar en naturlig övergångsform, som behovet och omständigheterna anvisa för den om sin framtida lycka och välfärd nitiska lappen.»

Författaren tillägger: »Det är sannerligen icke de lata och för sin framtid ligkiltiga lapparna, som bedriva de två näringarna samtidigt, utan i stället de energiska, framsynta och omtänksamma lapparna. — Att nu, såsom det nya lagförslagets par. 39 gör, totalt avskära en kombinationsmöjlighet och därmed en lämplig övergångsform, därest man ej kan existera som nomad, är att lägga hand på eller hämma individen i hans vällovliga rätt att på ett ur moralisk synpunkt lämpligt sätt ekonomiskt förkovra sig», slutar denne representant för lapparna.

Herr Tomasson uttalar sig också om i lagstiftningen förekommande bötesbestämmelser och böternas storlek m. m., men därpå skall jag icke ingå.

Däremot vill jag sluta med den appell, som han själv, lappmarkssonen, riktar till riksdagen, i det han säger: »Kunde omnämnda massmotion förmå riksdagen att dröja till nästa års riksdag med den kungliga propositionens antagande, så att eventuella ändringsförslag hunne diskuteras och formuleras av vederbörande intresserade, så skulle en sådan åtgärd hälsas med största glädje och tillfredsställelse av dem som lagen närmast berör.»

På grund av vad jag sålunda anfört skall jag, herr talman, med erinran än en gång, att andra kammaren godtagit reservationen, be att få yrka avslag å § 1 samt bifall till den på sidan 29 i reservationen upptagna punkt 2 med den ändring av ordställningen, på grund av behandlingen här i kammaren, att det i stället kommer att heta:

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att lapparnas bosättningsfråga och vad därmed äger sammanhang måtte återupptagas till förnyat övervägande i samband med den tillämnade

Om ändringar i renbeteslagen m. m. (Forts.)

revisionen av hela lapplagstiftningen samt efter det lapparna beretts tillfälle att själva vid samfällt möte överlägga om de synpunkter och önskningsar, som enligt deras uppfattning böra tjäna till vägledning för en sådan revision.

Herr Rogberg: Herr talman! För min del skall jag tillåta mig att hemställa om bifall till den nu förevarande § 1 i lagförslaget. Den föregående ärade talaren yttrade sig bland annat om skötesrenarna och de bofastas renägarskap. I fråga om den punkten uttalade han ju åsikter, som sammanfalla med utskottets, varför jag i denna viktiga del ej anser mig böra yttra något med anledning av vad han förut anfört. I övriga punkter, som av honom berördes, vågar jag påstå, att den ärade talaren genom vad han anförde icke i någon mån motbevisade vad herr statsrådet tidigare sagt

Talaren ansåg, att hela lagförslaget kunde tåla något uppskov, för att lapparna skulle beredas tillfälle att höras. Nu vill jag erinra om att vad som här föreligger till kammarens avgörande ingalunda är den inre eller yttre lappfrågan i dess helhet, utan endast en ur samma fråga utbruten del, vars avgörande anses brådska. Behövs något uppskov beträffande denna del? Den föregående talaren medgav och Kungl. Maj:ts proposition jämte handlingar, som stått utskottet till buds, visa, att lapparna blivit hörda över de förslag, som nu förekomma. Den föregående talaren ställde sig för övrigt själv, föreföll det mig, i viss mån skeptisk beträffande nyttan av ett ytterligare hörande av lappbefolkningen över dessa förslag, då han uttalade, att det kanske ej är att förvänta, det man får nya klarare besked från lapparna, även om de ytterligare höras. I detta avseende ber jag att få instämma med honom. Uppskoy lärer ej behövas.

När erfarna och, såsom från statsrådsbanken betygades, för lapparnas välfärd mycket intresserade personer sökt besvara frågan om renägarskaps förenande med fasta bostäder och funnit att en dylik förening icke är önskvärd, torde ej för mycket avseende böra fästas vid på senare tider framkomna önskemål om en fortsatt rätt till en dylik förening. Dessa önskemål torde hava till övervägande del utgått från lappar i förmögnare ställning, d. v. s. sådana som äga ett större antal renar. Den efterlåtenhet i fråga om renskötseln, som bofasthet brukar medföra, har bland annat, såsom bekant, det resultatet, vilket också påpekades från statsrådsbanken, att renarna förena sig i större hjordar; när sådant hänt, är fattiglappen utesluten från möjligheten att skilja sina renar från de rikares och att få sina kalvar märkta, såsom lagen föreskriver. Hans renar försvinna i de rikares hjordar. Följaktligen är det från lappbefolkningens flertals synpunkt bestämt en nyttig sak, om renskötseln icke får förenas med fasta bostäder. Ställningen torde i det stora hela kunna anses vara den, att man bör göra ett försök att på den väg, som den kungliga propositionen anvisar, förmå lapparna till den bättre renskötsel, som är ett nödvändigt villkor för att renskötseln såsom näring skall kunna utövas till gagn för flertalet av lappbefolkningen. Nu

kan det ju tänkas, att ett dylikt försök icke skall fullkomligt lyckas. Vad blir då följden? Följden blir, såvitt jag kan förstå, den, att man får försöka beroda den del av lappbefolkningen, som icke vill med noggrannhet följa renarna, möjlighet att övergå till de bofaste. Sker detta, så torde därmed också lappbefolkningen såsom stam så småningom försvinna bland de bofasta och upphöra att existera.

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet har framhållit, hurusom de i förslaget intagna bestämmelserna om vem som är att såsom lapp anse, med hänsyn till Västerbottenslapparna måste verka så, att någon nödvändighet för dem att omedelbart besluta sig för val mellan renägarskap och bofasthet icke föreligger, utan att dessa hava en avsevärd tid på sig, under vilken de dels kunna förena bofasthet med renägarskap, dels besluta sig för framtiden vilkendera av dessa näringsfång, jordbruk eller renägarskap, de vilja välja. Då, såvitt handlingarna utvisa, Norrbottenslapparna icke i någon mån ådagalagt någon motvilja, utan tvärtom ställt sig sympatiska mot det kungliga förslaget, vars huvudsakliga bestämmelser återfinnas i utskottets hemställan, så synas alla skäl föreligga för kammaren att bifalla samma hemställan. Jag får därför, herr talman, upprepa mina först uttalade ord om ett bifall till utskottets hemställan beträffande § 1.

Herr Rosén: Det är, herr talman, alldeles ostridigt, att lapparna, såsom upprepade gånger påpekats, hava blivit hörda över föreliggande lagförslag. Men på vilket sätt hava de blivit hörda? Jo, lappfogdarna hava hållit möte med dem och läst upp detta ganska vidlyftiga lagförslag på 44 paragrafer, det har kanske uppstått någon stunds diskussion och efter ett par, tre timmar har mötet varit slut! Kan man begära att lapparna på denna korta tid, ja även om mötet skulle hava pågått en halv dag eller mera, skola kunna sätta sig in i förslagets alla detaljer? Det är klart, att i en så upplyst församling som denna de allra flesta äro kompetenta att genast fatta innebörden av ett lagförslag på 44 paragrafer, som läses upp. Där emot tror jag icke att man kan begära, att lapparna skola vara lika skickade att fatta innebörden av ett sådant förslag, som de förut icke kände till.

Om det skulle utarbetas ett lagförslag exempelvis om huru våra jordbrukare skola bruka jorden och om huru de skola bygga och bo, så undrar jag, i händelse dessa hördes över förslaget, om de skulle vara villiga att såsom ett yttrande för sin del godkänna vad som förekommit vid ett timplängt möte, där lagförslaget föredragits. Jag tvivlar härpå. Det förefaller mig alltså, som om det vore en mycket billig begäran, att lapparna finge några få månader på sig att fundera över förslaget närmare, sätta sig in i det och säga sin mening.

Det är mycket möjligt, ja kanske antagligt, att de därvid komme att uttala sig för lagförslaget. Då har man i alla fall med uppskovet vunnit, att man åtminstone ej har lagstiftat, utan att vederbörande hava blivit ordentligt hörda med avseende å den lagstiftning, som ändå gäller huvudsakligen dem och inga andra.

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)

Det är framstående sakkunniga personer här i Stockholm, som ha utarbetat föreliggande förslag. Dessa sakkunniga hava likväl alldeles glömt av att inhämta yttrande rörande en ganska viktig fråga, nämligen om det är så synnerligen hälsosamt för lapparna att bo i kåta. Man har aldrig frågat t. ex. medicinalstyrelsen om den saken. Det är känt åtminstone bland dem som något vistats bland lapparna att bland dem förekommer blindhet i mycket stor utsträckning. Varpå beror detta? Jo, på den intensiva röken i kåtan. Det har man emellertid icke tagit reda på, utan man vill tvärtom tvinga dem att bo i dessa kåtor, som visat sig för många av dem vara hälsofarliga.

Herr Stårner har tidigare föredragit en del av ett uttalande, som gjorts av en person, vilken jag anser vara på detta område särdeles sakkunnig, nämligen juris kandidaten Torkel Tomasson. Denne har själv varit lappdräng och är renägare. Han har icke framställt någon annan vädjan än den, att riksdagen skall dröja till nästa år med att antaga den kungliga propositionen, så att eventuella ändringsförslag kunna diskutera och formuleras av vederbörande intresserade. En sådan åtgärd, säger han, skulle hälsas med största glädje och tillfredsställelse av dem, som lagen närmast berör. Det förefaller mig, som om detta vore en mycket billig begäran.

Jag vill även säga, att jag tror, att denna lag passar alldeles utmärkt för Norrbottens läns lappar, men att den kanske icke passar för Västerbottens och Jämtlands läns lappar. Förhållandena i de båda sistnämnda länen äro nämligen vad lapparna vidkommer väsentligt olika mot förhållandena i Norrbottens län.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till det av herr Stårner gjorda yrkandet.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman, mina herrar! Alla förhållanden som röra våra nomadlappar äro synnerligen svåra att komma till rätta med. Dessa förhållanden äro ju så vitt skilda ifrån den bofasta befolkningens förhållanden, att det som är tillämpligt på de senare icke alls lämpar sig för den nomadiserande befolkningen; ej heller är det så lätt för den bofaste att sätta sig in i nomadernas levnadsförhållanden och villkor.

Det är emellertid icke nog härmed, utan det råder även inom det nomadiserande lappfolkets eget område mycket stor olikhet. Om vi tänka t. ex. på de nordligaste lappmarkerna, Torne och Lule lappmarker och även delvis Pite lappmarker, äro förhållandena där helt annorlunda än vad de äro i Västerbottens lappmarker och på renbetesfjällen i Jämtland. Detta gör, att då man skall stifta lagar för lapparna och ordna för dem, det är mycket svårt att finna allmängiltiga bestämmelser, som äro tillämpliga på förhållandena inom de olika delarna av lappmarken. Man skulle ju därför möjligen kunna komma på den tanken, att här borde införas en speciallagstiftning för de särskilda områdena, alltså en särskild Västerbottenslag, en särskild Norrbottenslag och en särskild Jämtlandslag. Och det är nog mycket, som talar härför. Men å andra sidan vill

man gärna, så länge man kan, undvika att införa divergerande bestämmelser för ett så litet folkelement som lapparna äro. De verkliga fjälllapparna i Sverige uppgå nämligen icke till fullt 3,000 personer med barn och blomma.

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

När emellertid frågor om lagstiftning för lapparna äro å bane, finner man snart, att olika synpunkter göra sig gällande. Tager man det här föreliggande betänkandet i skärskådande, ser man, att det är två olika huvudsynpunkter som framträda däri, den ena i utskottets utlåtande och den andra i reservanternas förslag. Om jag skulle vilja beteckna dessa huvudsynpunkter med några signifikativa ord, skulle jag vilja säga, att uti utskottsutlåtandet är den *svenska* synpunkten den härskande, medan däremot reservationen behärskas av den *norska* synpunkten. Det har nämligen blivit så, att lappolitiken i Sverige och lappolitiken i Norge utvecklats sig rätt olika. Här i Sverige hava vi under årtionden strävat att göra allt för att bibehålla lapparna vid deras nomadiserande levnadssätt. I Norge åter har man gjort allt för att underlätta nomadlapparnas övergång till ett bofast levnadssätt.

Man kan fråga sig, vilken av dessa båda synpunkter som är den riktiga. Jag har ofta hört den frågan framställas: kan det verkligen finnas något bärande motiv för att söka bibehålla lapparna vid nomadkulturen, som ju ändå är en lägre grad av civilisation än de bofastas kultur? Ja, härpå kan man svara, att vad själva den yttre polityren beträffar, så kunna ju icke nomaderna såsom sådana höjas till samma nivå som de bofasta. Men om vi se på lapparnas nationalekonomiska betydelse, d. v. s. betrakta den nationalekonomiska betydelsen av deras näring, är det alldeles uppenbart, att man bör göra allt vad man kan för att bibehålla lapparna vid ett nomadiserande levnadssätt. Detta levnadssätt är och förblir nämligen en oundgänglig förutsättning för en verkligt rationell renskötsel. Om icke renarna vårdas av nomadiserande vaktare, som följa renhjordarna, kommer renskötseln förr eller senare att gå under. Renen har ju, såsom vi veta, den naturen, att den går mellan skog och fjäll. Detta gäller nu fjällrenen. Visserligen finns det en annan sorts ren, skogsrenen, som vistas i skogslandet hela året om, men genom den framträngande kulturen och det mer och mer utvidgade jordbruket blir det omöjligt att i längden kunna bibehålla skogsrenarna. Renskötseln måste alltså i framtiden baseras på fjällrenen. Och fjällrenens natur är sådan, att den vandrar, och den som skall sköta fjällrenarna, måste följaktligen själv vandra. Vi äga här i Sverige — jag vet visserligen icke alldeles exakta siffror — omkring 325,000 renar. Dessa representera ett värde, som jag nästan skulle kunna uppskatta till inemot 10 miljoner kronor. Avkastningen av renskötseln kan man under normala förhållanden beräkna till ungefär 25 procent av hela kapitalet. Årsvinsten på renskötseln torde alltså uppgå till omkring 2 1/2 miljoner kronor, och det är icke så litet, då det gäller en näring som bedrivs av en handfull människor. Nomadlapparna taga vara på vad ingen annan kan bruka, de stora fjällvidderna, vilka de utnyttja till ren-

Om ändringar bete. Dessa vidder skulle eljest icke kunna på något sätt ex-
i renbeteslagen ploateras.

m. m.
(Forts.)

Ser man på det ekonomiska tillståndet och jämför t. ex. nybyggarens ekonomiska tillstånd med den renskötande lappens, är det en himmelsvid skillnad. Nybyggaren sitter där ofta under ytterst torftiga villkor, han har knappast mat åt sig och sina barn, men den lapp återigen, som har renar och sköter dem, har fullt upp med mat och gott om pengar. Jag skulle på grund av den känedom, jag har om lapparna, kunna draga fram många exempel på, hur välståndet är stort bland de renskötande lapparna, bland dem nämligen, som verkligen lägga sig vinn om att sköta sina renar.

Tager man nu alla dessa omständigheter i betraktande, tror jag icke, att man kommer till den slutsatsen, att det är förkastligt att söka bibehålla lapparna vid nomadkulturen, utan att detta tvärtom är till deras egen förmån och till fördel för landet.

Vänder man sig så till här föreliggande lagförslag, möter man i första paragrafen en bestämmelse, som icke förut funnits i renbeteslagen, nämligen, att lapp icke skall äga uppföra boningshus på kronoparkerna och renbeteslanden. Nu kan det tyckas, att detta är ett hårt stadgande. Det kan synas hårt, att dessa människor icke skola få på beteslanden uppföra fasta bostäder, d. v. s. sådana bostäder, som utgöras av timrade hus, men det är icke blott mot *lapparnas* rättigheter man i lagstiftningen ingriper. Det är i själva verket ingenting oerhördt, om sådana bestämmelser införas. Man har gjort ganska djupa ingrepp i den *bofasta* befolkningens rättigheter. Jag behöver blott erinra om den s. k. Norrlandslagen. Där gjorde man det ingreppet i bondens rättigheter, att han icke fick lov att sälja sin fastighet till den, som betalade mest, det vill säga till bolaget. Detta innebar, kan man tycka, ett ganska djupt ingrepp i medborgares fri- och rättigheter. Men omständigheterna kunna vara sådana, att det blir nödvändigt att göra dylika ingrepp. För min del tror jag, att det här ifrågasatta ingreppet i lapparnas rättigheter verkligen också är av behovet påkallat. Ty hur ställer det sig, om lapparna skola obehindrat få uppföra fasta bostäder på själva renbeteslanden? Vi skola komma ihåg, att deras flyttningvägar äga en utsträckning av mellan 20 och 30 mil. Antag nu, att lappen uppför en stuga ungefär på halva avståndet till fjället. Han har då 15 mil åt ena hållet och 15 mil åt det andra. Själv bor han i mitten. Tro herrarna verkligen, att den renskötare, som slår sig ned på ett sådant sätt, kan följa eller vill följa med renarna och sköta dem? Nej, de komma nog i stort sett att lämnas vind för våg.

Vidare är det min övertygelse, att det även på annat sätt skulle bli till stort men för de verkliga nomadlapparna, för dem som verkligen sköta sina renar och icke bry sig om fasta bostäder.

Där bygges en stuga och tagas upp odlingslägenheter. Man skaffar sig kor, och så blir det ett litet nybygge. Det är visserligen icke i mantal satt jord, som här avses, det är mycket riktigt och lappnybyggaren sitter där utan någon egentlig rätt. Han har ju visserligen på sätt och vis lov att sitta där, men han har ingen äganderätt

till jorden eller någon fasta på den. Men han blir i själva verket bofast, och det kan hända att det går mycket bra så att konflikter med de flyttande lapparna kunna undvikas under den första generationen. Ty då äro dessa nybyggare själva renägande lappar, och de åsämjas nog med de övriga. Men så kommer nästa generation. Då är det kanske en son till denne lappnybyggare, som övertager det hela. Han kanske lägger tyngdpunkten på odlingen, och så småningom blir renskötseln en bisak. I den tredje generationen är lappnybyggaren bofast. Då har han släppt sin renkultur, och han sitter där i vägen för lappen. Hans egen ställning blir ock ganska prekär, då han icke har någon rätt till ersättning av nomadlappen. Han skall själv stå hela risken för all den skada som renarna förorsaka. Är det nu verkliga skäl att uppmuntra en sådan bosättning, där den som slår sig ned på en plats och arbetar upp ett område, sedan blir underkastad så vanskliga förhållanden, att han kanske under vissa år får hela sin gröda förstörd? Ett sådant bosättningsystem tror jag icke, att svenska riksdagen bör uppmuntra. Den som kommer att bosätta sig på sådant sätt, har dessutom alla utsikter att snart alldeles bli utan renhjord, ty det finnes så många fiender och faror för renarna, att om de icke stå under ständig vård och tillsyn, smälter hjorden snart ihop som snö för vårsolen.

Nu säger man, att man väl ändå bör bereda lapparna en människovärdig tillvaro. Ja, jag undrar, om det är en mera människovärdig tillvaro att bo i dessa smutsiga, osunda stugor, dessa krypin, som vanligen uppbyggas där uppe av lappar. Om herrarna någon gång resa till fjällen, så titta efter hur det ser ut i de stugor, som lapparna uppfört där. Det är självklart att de icke kunna bli vidare goda, ty det finnes ofta intet lämpligt byggnadsvirke att tillgå. De uppföras kanske ovanför barrskogsgården, och det är måhända några vridna björkstammar, som sättas ihop till ett slags stuga. Dessa bostäder bli minsann icke sunda.

Herr Rosén ifrågasatte, huruvida det vore hälsosamt att bo i kåta. På den frågan svarar jag för min del obetingat: det är mycket hälsosamt, ehuru det för ögonen visserligen icke är så vidare bra. Lappen blir ofta surögd av röken, det är mycket sant. Men icke blott röken är orsaken härtill, utan också den bländvita snön under vårvintern. Den skadar ögonen kanske mer än något annat. Emellertid har icke jag den erfarenheten, att procenten av blinda bland nomadlapparna är anmärkningsvärt stor. En och annan blind har jag visserligen träffat bland nomadlapparna, och den sista, jag träffade, var en gumma, som i Stockholm blivit opererad för starr. Gumman talade finska och vi blevo rätt goda vänner på tåget. Men enligt sin egen uppgift bodde hon icke i en kåta, utan i en stuga vid Torneträsk i Juckasjärvi socken.

Man har också här i motionerna och i reservanternas uttalanden dragit in frågan om det lapska undervisningsväsendet. Jag får säga, att de uttalanden, som äro gjorda om detta, äro mycket förvirrade. Om jag icke misstager mig är det en jurist, som skrivit motiveringen till reservanternas förslag vid detta betänkande. Men

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Ports.)*

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)

den, som skrivit detta — vem det vara må — har åtminstone icke uppmärksamt läst den lapska skolförfattning, varom han ordat, ty då skulle han icke skrivit på det sätt, vi här se på sid. 33. Undervisningsväsendet är emellertid en sak för sig, och jag tror icke, att det behöver i någon mån inverka på lagstiftningen om lapparnas renbete. Den nya organisationen för undervisningsväsendet har i allt fall gått ut på, att man skulle söka underlätta lapparnas nomadiserande levnadssätt och göra dem så dugliga som möjligt för deras näring.

Nu vill man emellertid icke, att den nya bestämmelse, som här föreslagits i utskottets utlåtande, skall antagas, förrän man fått hålla ett lappmöte och lapparna där fått yttra sig. Vi ha för visso sett — det står icke här, men det har uttalats i tidningarna — att man vill, att detta möte skall hållas i Östersund, och jag förstår ju mycket väl, varför just Östersund skall utgöra mötesorten. Man vill, att mötet skall hållas i en trakt, där lapparna som mest kommit bort från nomadväsendet. För min del tror jag dock, att det vore bättre att hålla mötet på något annat ställe.

Herrarna ha kanske läst Johan Turis bok: »*Muittalus samid birra*.»

Det är kanske krångligt att komma till rätta med den lapska texten, men det finns en översättning till danska språket av fru Demant-Hatt. Där säger Turi: »Om lappen kommer på de höga fjällen, då har han klara tankar, då kan han också uttrycka och frambara, vad han vill. Men kommer han in i ett hus, är det som om taket skulle trycka honom. Då kan han icke få fram något, då står han där, som om han icke skulle äga någon förmåga att tänka.» Kanske vore det bäst rent av att hålla mötet på Kebnekajse. Dit skulle åtminstone de verkliga nomadlapparna våga sig, men de där andra, skulle de väl våga sig så högt? Vad jag i varje fall vill säga, är det, att ett sådant möte i Östersund skulle bli av ganska ringa värde. Det säges, att där skulle det »diskuteras», och där skulle det »formuleras», hur det borde förhållas med lapparnas renbete. Jag tror knapp, att det komme att bli så stort värde därmed. Naturligtvis komme det att bli så, att de, som ledde mötet och vore mest företagsamma, också skulle komma att diktera besluten. Men lapparna, åtminstone våra nordlappar, som dock äro de verkliga lapparna, man må säga vad man vill, de skulle icke komma att öva stort inflytande på den saken.

Jag skall sedan övergå till att säga några ord om förslaget begränsning av de bofastes rätt att i Norrbotten hava renar. Det förhåller sig ju så, att det tillåtits de bofasta, som bruka jord i lappmarken att tills vidare inom Norrbottens län hålla renar, och ingen begränsning har varit föreskriven i den rätten, utan de ha haft lov att hålla det antal renar, de själva önskade. Nu har fråga uppstått, om man icke skulle begränsa denna rätt, och anledningen därtill har naturligtvis varit klagomål från den bofasta befolkningen, som icke äger renar. Särskilt har det klagats över, att de s. k. skogsrenarna, dessa som vistas i skogslandet hela sommaren, göra ohägn

*(Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.)
(Forts.)*

på de bofastas gräsmarker och trampa ned renlaven, så att vinterbetet är förstört, då fjällapparna komma ned från fjällen med sina renar. Det ligger nog en viss sanning i detta. Det torde nog också vara behöfligt, att man i någon mån begränsar antalet skogsrenar. Dock tycker jag, att det är väl snävt att sätta antalet så lågt som till 20 renar. Betraktar man tabellen på sid. 14 i utlåtandet, finner man, att det är rätt många, åtminstone 150 stycken bofasta, som äga renar till ett antal av över 20, och av dessa är det ju åtskilliga, som äga över 50 renar var. Skriver man nu ned detta till 20, så blir det en alltför stark reducering av renstammen enligt mitt förmenande. Därtill kommer en annan sak. Om man också kan ha betänkligheter mot, att de bofasta lägga sig till med skogsrenar till obegränsat antal, tycker jag icke, att det föreligger samma skäl att föreskriva en begränsning i antalet fjällrenar. Dessa vistas icke i skogslandet året om, utan på sommaren gå de upp i fjällen, delvis till norska kusten. Själv har jag haft renar, och det var fjällrenar, som sköttes av en nomadlapp. För en jordbrukare däruppe i dessa karga trakter är det nödvändigt att äga något till stöd för jordbruket. Har han skog, är detta ju ett utmärkt stöd. Men nu är det, såsom herrarna veta, många jordbrukare där uppe, som icke hava så mycket skog. Det finns en massa bolagshemman, där det varit ägostyckning, och där har då någon köpt gården med inägorna och endast fått en obetydlig husbehovsskog. En sådan jordbrukare har intet stöd av skogen. För en sådan kan det vara av viss betydelse att hava några renar till hjälp för sin utkomst på det torftiga jordbruket. Därför vill jag säga, att jag på denna punkt nästan finner reservanternas förslag bättre än utskottets. De hava hemställt, att man icke skulle begränsa antalet till mindre än 50. Emellertid har utskottet i varje fall gjort en förbättring i Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag, då utskottet i 36 § föreslagit det tillägget, att det skulle vara »Konungen obetaget att för områden inom Norrbottens län, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal renar, dock ej över 50». Denna bestämmelse medger en mjukare övergång och lämnar rum för en sådan tillämpning, att det kan göras skillnad mellan skogsrenar och fjällrenar, så att exempelvis antalet skogsrenar som av bofast person få ägas kunde begränsas till 20, medan fjällrenarnas antal på samma hand kunde få gå något över 20. Bestämmelsen kan ju därför vara ganska bra och nyttig.

En sak vill jag emellertid säga, och det är, att då utskottet föreslår, att Konungen skall bestämma detta, tycker jag nästan, att det är att besvara Kungl. Maj:t väl mycket, om alla dessa ansökningar skulle behöva gå in till honom. Det förefaller mig, som om Konungens befallningshavande borde få avgöra, huruvida den bofaste finge ha över 20 renar. Jag har visserligen hört, att huvudskälet varför man hänskjutit avgörandet till Kungl. Maj:t, har varit det att Konungens befallningshavande skulle bli utsatt för ett visst tryck från vederbörande sökandes sida, men jag tror icke att det skälet är särskilt vägande. Ty jag håller före, att Konun-

Om ändringar
i renheteslagen
m. m.
(Forts.)

gens befallningshavande utsättes för precis samma tryck. även om Kungl. Maj:t skall avgöra saken, emedan Konungens befallningshavande då måste yttra sig i ärendet och vederbörande veta säkerligen, att vad Konungens befallningshavande säger, det kommer i de allra flesta fall att bli avgörande för Kungl. Maj:ts beslut. Därför är det min uppfattning, att man borde utbyta denna bestämmelse mot det stadgandet, att Konungens befallningshavande får rätt att avgöra dessa ärenden. Och då vi komma till den paragrafen skall jag också få be att få framställa yrkande härom.

Nu skall jag, herr greve och talman, anhålla att med stöd av vad jag yttrat få yrka bifall till § 1 i föreliggande förslag.

Herr Rosén: En föregående ärad talare yttrade att det endast är några av de förmögna lapparna, som satt i gång agitation i detta fall. Jag ber att få hänvisa till den kungl. propositionen, som innehåller bland annat denna uppgiften, att *alla* lappar i Västerbotten och Jämtland samt i de sydligare socknarna av Norrbottens län hava hemställt om rätt att få uppföra ej allenast kåtor, utan även boningshus på sina renbetesland. Detta visar ju, att då *alla* lappar äro med om detta krav, kan det icke vara endast de förmögna lapparna, som satt i gång agitation mot bestämmelserna om bostäder. Detta kan också ge förklaring till, att det blivande lappmötet skulle förläggas till Östersund, ty de flesta lapparna i Norrbottens län äro icke intresserade av detta möte. De ha uttalat sig för det kungl. förslaget, vilket ju styrker riktigheten av vad som förut anförts av en talare eller att denna lag kan vara mycket lämplig för Norrbottens län men är det icke för Västerbottens och Jämtlands län.

Herr Bergqvist framhöll, att kanske den vita snön vore orsaken till lapparnas blindhet. Det är mycket möjligt, men snön är ju lika vit även för nybyggarna och andra, som bo däruppe. Dock har jag aldrig hört talas om, att det råder någon större blindhet bland dem än bland andra människor.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i fråga om föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Stärner*, att kammararen skulle avslå paragrafen och för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att lapparnas bosättningsfråga och vad därmed ägde sammanhang måtte återupptagas till förnyat övervägande i samband med den tillämnade revisionen av hela lapplagstiftningen samt efter det lapparna beretts tillfälle att själva vid samfällt möte överlägga om de synpunkter och önskingar, som enligt deras uppfattning borde tjäna till vägledning för en sådan revision.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt nämnda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av 1 § vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner lagutskottets i utlåtande nr 59 framlagda förslag till ändrad lydelse av 1 § i lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, röstar

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås ifrågavarande förslag och bifalles herr Stjärners yrkande om en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit såslunda:

Ja — 66;

Nej — 26.

2—4, 9, 10, 27, 30, 31 och 35 §§.

Godkändes.

36 §.

Av denna paragraf hade andra momentet första stycket följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

2. Inom Norrbottens län må tills vidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmark och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar under vård av lapp, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej är i annans tjänst; dock må ej för sådan renägare djurens antal överstiga tjugu, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna, och skola varje renägars djur samtliga stå under vård av en och samma lapp. Flyttar renägare utom länets lappmark eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare, må renarna ej längre än två år behållas av dödsboet.

2. Inom Norrbottens län må tills vidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmark och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar under vård av lapp, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej är i annans tjänst; dock må ej för sådan renägare djurens antal överstiga tjugu, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna, *Konungen obetaget att för områden inom nämnda län, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.* Varje renägars djur skola samtliga stå under vård av en och samma lapp. Flyttar renägare utom länets lappmark eller upphör han

Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare, må renarna ej behållas av dödsboet längre än boet äger eller brukar jordbruksfastighet inom länets lappmark.

Herr Bergqvist: I överensstämmelse med mitt uttalande i mitt förra anförande ber jag få hemställa, att ordet »Konungen» i det spärrade stycket utbytes mot *Konungens befallningshavande*. Jag yrkar bifall till paragrafen med denna ändring.

Herr Dahl: Herr talman! Det kan givetvis, såsom den föregående ärade talaren i sitt tidigare anförande anmärkte, synas innebära vissa fördelar, att den prövning, som i detta fall förutsattes, förläggas till den lokala myndigheten. Men inom utskottet kommo vi i alla fall efter åtskillig debatt till det slut, att det skulle vara lämpligare, att avgörandet förlades till Kungl. Maj:t. Jag tror, att det finnes en viss risk, att den olägenhet dock skulle inträffa, att Konungens befallningshavande, som har alla dessa petitionärer närmast inpå sig, skulle bli utsatt för en, med hänsyn till rent personliga förhållanden hos dessa funktionärer, ganska stark påtryckning. Jag förutsätter nu icke annat, än att länsstyrelsen i varje fall objektivt prövar frågan, men jag har liksom utskottets majoritet en känsla av, att Kungl. Maj:t med mera fristående överblick över dessa spörsmål skulle kunna mot varandra väga skäl och motskäl. Jag kan således min del icke finna, att det framburits några verkliga grunder för ändring av utskottets förslag i detta stycke, och jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till vad utskottet härutinnan föreslagit.

Herr Rogberg: Jag tillåter mig instämma med herr Bergqvist. Det är alldeles riktigt vad herr Dahl nyss nämnde om den uppfattning, som gjort sig gällande inom utskottet. Men jag ber att få påpeka, att herr Stårner här i afton dock uttalat sig välvilligt för den tanke, som föranlett herr Bergqvists yrkande, och att samma välvilja i övrigt uttalats av samtliga reservanterna i ärendet enligt deras skriftliga reservation. Nog kan man väl i ett fall som detta utan misstroende överlämna prövningen åt Konungens befallningshavande.

Herr Dahl: Jag ber att gentemot den siste talaren få erinra om, att det här ju icke gäller frågan om förtroende eller misstroende, utan endast en större eller mindre grad av lämplighet.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats, dels att den förevarande paragrafen skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, av herr *Bergqvist*, att paragrafen skulle antagas med den ändring i den med kursiv stil tryckta delen av andra momentet, första stycket, att ordet »Konungen» utbyttes mot »Konungens befallningshavande».

*Om ändringar
i renbeteslagen
m. m.
(Forts.)*

Härefter gjordes propositioner i enlighet med berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Bergqvists yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm.

*Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 292, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

*om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående
folkskoleväsendet i Stockholm.*

Härigenom förordnas, att 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm skall hava följande ändrade lydelse:

3 §.

Direktionen utgöres, efter stadsfullmäktiges beprövande, av minst nio, högst tjuguen ledamöter, valda sålunda, att en ledamot utses av Stockholms stads konsistorium och de övriga till hälften av stadsfullmäktige bland stadens vid fullmäktigeval röstberättigade inbyggare, som uppnått tjugufem års ålder, och till hälften på sätt här nedan sägs av skolråden bland personer, vilka äro valbara till ledamöter i skolråd samt kända för nit om skolväsendet. De

Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)

ledamöter, som av skolråden utses, väljas på det sätt, att, sedan varje skolråd inom sig utsett två ombud, samtliga ombuden inför den bland de territoriella församlingarnas skolrådsordförande, som Stockholms stads konsistorium bestämmer, företaga val av det antal ledamöter, som för varje gång erfordras. Och bör vid sådant val tillses, att till ledamöter väljas personer, som på grund av förtroendet med skolväsendets tillstånd och behov inom de olika församlingarna äro skickade att inom direktionen företråda dessa. Valet sker med slutna sedlar, och vid lika röstetal skilje lotten.

Ledamot i direktionen utses — — — avgångne.

Konsistorium, stadsfullmäktige och skolrådets ombud må ock utse suppleanter för de av dem valda ledamöterna till det antal, som anses erforderligt.

Kvinna, som blivit utsedd till ledamot eller suppleant, är berättigad att när som helst avsäga sig uppdraget.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918. Från och med samma dag skall direktionen hava den sammansättning, som i lagen stadgas, i följd varav val till ledamöter och suppleanter skola äga rum före 1917 års utgång. Av de ledamöter och suppleanter, vilka då utses, skola halva antalet av de utav stadsfullmäktige valda och halva antalet av de utav skolrådets ombud valda eller, om detta antal icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, efter lottning inför direktionen uttråda vid 1918 års slut.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändrad form bifallas, måtte för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm.

»Härigenom förordnas, att 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm skall hava följande ändrade lydelse:

3 §.

Direktionen utgöres, efter stadsfullmäktiges beprövande, av minst nio, högst tjuguen ledamöter. Av dessa utses en av Stockholms stads konsistorium samt de övriga av stadsfullmäktige bland stadens vid fullmäktigeval röstberättigade inbyggare, som uppnått tjugufem års ålder.

Ledamot i direktionen utses — — — avgångne.

Konsistorium och stadsfullmäktige må ock utse suppleanter för de av dem valda ledamöterna till det antal, som anses erforderligt.

Kvinna, som blivit utsedd till ledamot eller suppleant, är berättigad att när som helst avsäga sig uppdraget.

*Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918. Från och med samma dag skall direktionen hava den sammansättning, som i lagen stadgas, i följd varav enligt däri meddelade bestämmelser val till ledamöter i direktionen skall före 1917 års utgång av stadsfullmäktige verkställas. Av de ledamöter och suppleanter, vilka då utses, skall halva antalet eller, om detta antal icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, efter lottning inför direktionen utträda vid slutet av år 1918.»

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Clason* och *von Mentzer*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat;

dels ock av herr *Ekman*, utan antydd åsikt.

Herr *Ekman*, *Karl Johan*: Herr greve och talman, mina herrar! Den fråga, som här föreligger till behandling, är närmast en fråga som rör Stockholms stad, och den har sålunda mera lokalt intesse. Men den är i principiellt hänseende av stor vikt för folkskoleväsendet i hela riket. Förhållandet är det, att folkskoleväsendet i Stockholm är en gemensam angelägenhet för hela staden. I spetsen för folkskolorna står en direktion, rörande vilkens sammansättning det nu är fråga i detta ärende. Vidare finnes i varje församling ett skolråd, som väljes av församlingarna på vanligt sätt; men dessa skolråd hava i Stockholm mycket inskränkt befogenhet. De hava att utöva den lokala tillsynen över att skolgången fullgöres och en del andra smärre saker. I viktigare frågor hava skolråden endast petitionsrätt eller rättighet att hos folkskoledirektionen framställa önskemål, och sedan beslutar direktionen. Den anslagsbeviljande myndigheten är stadsfullmäktige, och när direktionen finner, att någon ny skolbyggnad behöver uppföras eller skolmateriel anskaffas m. m., har direktionen att ingå till stadsfullmäktige med begäran om medel. Direktionen är den närmast ansvarige för folkskoleväsendet i Stockholm. Den består av 31 valda ledamöter. Av dessa utses en ledamot av Stockholms stads konsistorium och de övriga till hälften av stadsfullmäktige och till hälften av församlingarnas skolråd på det sätt, att varje skolråd sätter in en ledamot i direktionen. Från och med nästa år ökas direktionen med ytterligare två ledamöter till följd av Sofiaförsamlingens utbrytning ur Katarina och kommer alltså då att bestå av 33 ledamöter, om ej annorlunda nu beslutes. Emellertid medför det stora antalet ledamöter i direktionen givetvis, att arbetet blir något för tungt och det uppstår vissa formella svårigheter vid skötseln av ärendena. Däremot föreligger icke någon anmärkning mot direktionens sätt att sköta den sakliga behandlingen av ärendena.

De olägenheter man nu vill ha avhjälpna äro sålunda av övervägande formell natur. Dock är att märka, att det stora antalet leda-

Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)

möter icke *blott* medför olägenheter, utan även vissa fördelar. Då ledamotsantalet är större, tillföres därigenom direktionen rikligare sakkunskap. Vidare blir arbetsbördan för varje enskild ledamot av direktionen mindre, särskilt som direktionen arbetar på flera olika nämnder. Om nu antalet minskas, blir följderna antagligen att åtskilliga ledamöter måste sitta i ett par av dessa nämnder och därigenom få sitt arbete ökat. Är antalet större och sålunda arbetsbördan för varje enskild ledamot mindre, blir det lättare att rekrytera direktionen, ty det blir då lättare att få personer, som vilja och kunna offra tid och krafter åt arbetet. Emellertid äro alla ense om, att det vore önskligt, att en begränsning av antalet ledamöter kunde uppnås under förutsättning att det kan ske, utan att andra viktiga intressen sättas på spel. I detta avseende är Kungl. Maj:ts förslag fullt tillfredsställande, efter min mening, men däremot ingalunda utskottets förslag.

Folkskoleväsendet har sedan gammalt varit församlingarnas angelägenhet överallt i hela riket, och det är så ännu. Dock infördes genom lagen av år 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer den ändringen, att folkskoleväsendet i vissa städer i ekonomiskt hänseende överflyttades till stadsfullmäktige. I dessa städer har man en folkskolöverstyrelse, som påminner om folkskoldirektionen i Stockholm. Folkskolstyrelsen i dessa städer består — förutom kyrkoherden såsom självskrivnen ledamot — av ledamöter, valda till hälften av kyrkostämman och till hälften av stadsfullmäktige, och denna anordning vilar således där på samma principer som för närvarande i Stockholm. Endast staden Göteborg utgör ett undantag sedan lång tid tillbaka. Där utses ledamöterna av stadsfullmäktige, med undantag av att tre av stadens kyrkoherdar ingå såsom självskrivna. Det är möjligt, att den schartauanska strömningen där på orten bidragit till, att även med en sådan sammansättning skolans intressen även från församlingarnas synpunkt väl tillvartagits. I allt fall är förhållandet ett undantag från vad eljest gäller, som enligt min mening icke vidare bör utsträckas.

Förebilden till 1909 års lag är givetvis förhållandena i Stockholm, sådana de varit sedan 1903. Tidigare var det nämligen så, att folkskoleledirektionen här i Stockholm tillsattes på det sätt, att skolråden i församlingarna valde alla ledamöter utom en, som tillsattes av den borgerliga kommunen. Nu vill utskottet gå till en motsatt ytterlighet och förorda, att alla ledamöterna skola utses av den borgerliga kommunen och endast en enda utses av konsistorium i Stockholm. Församlingarna och deras skolråd äro, enligt utskottets förslag, helt och hållet uteslutna från allt inflytande vid direktionens utseende. Kungl. Maj:ts förslag däremot bibehåller principen, att ledamöterna, med undantag av konsistorii representant, skola väljas till hälften av stadsfullmäktige och till hälften av skolråden. Det föreslås emellertid, att antalet skall minskas till lägst nio och högst 21. Denna minskning i antalet gör, att skolråden icke få utse vart och ett en representant, och därför har Kungl. Maj:t efter myndigheternas förslag förordat, att skolråden skola få välja elektro-

rer, två från varje skolråd, och att dessa elektorerna sedan skulle å skolrådets vägnar utse halva antalet ledamöter i direktionen. Om önskvärdheten av en minskning i antalet ledamöter i direktionen råder ingen meningsskiljaktighet, utan striden gäller *sättet för ledamöternas utseende*.

Om ändrad sammansättning av Stockholms folkskolektion m. m.

(Forts.)

De skäl utskottet anfört för sitt förslag härutinnan äro två. Utskottet säger, att valet blir onödigt invecklat, om man skall välja genom elektorerna. Det är det ena skälet. Det andra är, att skolrådets ställning här i Stockholm redan är väsentligt försvagad i jämförelse med skolrådets ställning i övrigt i landet, och därför skulle skolråden vara olämpliga såsom valkorporationer.

Dessa skäl äro huvudsakligen av formell beskaffenhet och efter mitt sätt att se saken ganska svaga. Ty det är klart, att skolråden gärna skulle underkasta sig den lilla omgången att välja ledamöter i direktionen genom elektorerna för den viktiga förmånen att dock få behålla sitt inflytande på utseende av visst antal av direktionens ledamöter.

Vad skolrådets ställning såsom valkorporationer och deras minskade inflytande beträffar, ber jag få hänvisa till vad skolråden själva säga. Det återfinnes på sid. 17 i den kungl. propositionen, där flera av skolråden i Stockholm anföra: »att det alltjämt fortgående försvagandet av skolrådets ställning icke vore en politik, som lände till skolans bästa, enär ett sådant försvagande otvivelaktigt vore den säkraste vägen att minska skolrådets intresse för skolans angelägenheter; att det kärleksfulla intresse, som ägnades skolan av personer, vilka kände sig hava en verklig uppgift för densamma, dock icke vore att bortkasta; att, om huvudstadens skolväsen förlorade det stöd, som församlingsintresset varit och vore, det torde bliva svårt för direktionen att lämna någon ersättning därför.» o. s. v.

I stället för att försvaga skolrådets ställning på sätt utskottets förslag innebär, bör man i stället tillse, att man ökar skolrådets intresse för skolans angelägenheter, och ett medel därtill är givetvis, att skolråden få behålla sina funktioner att välja ett visst antal ledamöter i direktionen. Utskottet medgiver självt på sid. 4 i sitt betänkande, att den lokala sakkunskapen för närvarande, då varje församlings skolråd utser en representant i direktionen, har möjlighet att göra sig fullt gällande. Det är således en ganska viktig sak, som utskottet här uttryckligen erkänner, att den lokala sakkunskapen nu kan göra sig fullt gällande. Enligt Kungl. Maj:ts förslag kan också den lokala sakkunskapen på samma sätt komma till sin rätt, om också i något minskad grad. Men däremot innebär utskottets förslag att den lokala sakkunskap, som härleder sig från skolråden, totalt avskäres från direktionen. På denna punkt innebär således Kungl. Maj:ts förslag ett bestämt företräde framför utskottets förslag i rent praktiskt hänseende. Dessutom torde det kunna befaras, att stadsfullmäktige komma att utse sina ledamöter rätt ensidigt. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på ett i detta avseende ganska egendomligt yttrande i direktionens skrivelse i saken. Direktionen har nämligen för sin del ansett, att stadsfullmäktige borde utse le-

Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion

m. m.

(Forts.)

damöterna, och som skäl härför anför direktionen, bland annat, att de särskilda ledamöterna i den stora styrelsen äro i alltför stor utsträckning på förhand obekanta med varandras uppfattning, varigenom samarbetet inom styrelsen måste försvåras. Det är ett yttrande, som nog blottar några av önskemålen från vissa direktionsledamöters sida. Vad ligger bakom detta, om icke en dualism mellan å ena sidan stadsfullmäktiges ledamöter i direktionen och å andra sidan skolrådets, församlingarnas, representanter i samma direktion? Man kan förstå, att stadsfullmäktige och de av stadsfullmäktige tillsatta ledamöterna i direktionen hysa önskan att draga in hela folkskolväsendet under stadsfullmäktiges maktsfär. Men jag tvivlar på, att det djupare intresset för folkskolväsendet därigenom kan gagnas. Samtliga de myndigheter som uttalat sig i frågan från högre och vidare synpunkt, nämligen konsistorium, överstyrelsen för rikets folkskolor och chefen för ecklesiastikdepartementet, äro ense om, att en sådan anordning icke skulle vara till folkskolans gagn. Samma avvisande ståndpunkt intogs av 1908 års lagutskott och första kammaren, då frågan där var före. Av skolråden i Stockholms församlingar hava 12 avstyrkt förändringen. Det är endast 3 skolråd, som tillstyrkt den, och av dessa dock ett med djupt beklagande, att sambandet mellan församlingarna och direktionen skulle upphöra.

Utskottets förslag innebär en väsentlig förändring av direktions ställning och karaktär. Direktionen är nämligen icke blott en ekonomisk beredning, likställd med stadsfullmäktiges övriga nämnder; den har i viss mån en sådan ställning, men icke blott en sådan. Direktionen har icke allenast ställningen av en lokal skolstyrelse, utan den har även samma ställning eller i viss mån samma ställning som domkapiteln i stiftet ha såsom mellaninstans rörande folkskolärenden. Den är bärare av vissa funktioner, som i stiftet tillkomma domkapiteln. Direktionen har således en något självständigare ställning, än som eljest tillkommer stadsfullmäktiges nämnder. Utskottets förslag skulle emellertid göra direktionen långt mera likställd med sådana kommunala nämnder, än nu är fallet. Därigenom uppnås en stark centralisering och nivellering till förmån för kommunaltekniska och ekonomiska synpunkter å folkskolärendena. Dessutom kan man ju taga för givet, att i de flesta fall valen inom stadsfullmäktige av ledamöter i direktionen komma att ske efter politiska riktlinjer, vilket icke i allt kan vara gynnsamt för skolans angelägenheter. Det senare kan kanske icke alldeles undvikas med Kungl. Maj:ts förslag, men det skulle i mycket ringa grad komma i fråga. Det är visserligen sant, att stämmorna kunna välja skolråd i viss mån efter politiska riktlinjer, men dessa skolråd skola sedan utse elektorerna, två från varje skolråd, och det är otänkbart, att denna kår skulle bliva så sammansatt, att politiska synpunkter skulle komma att dominera. Det är alldeles påtagligt, att folkskolans synpunkter härigenom mycket bättre skulle komma till sin rätt, än om stadsfullmäktige skulle utse alla ledamöterna. Man kan ju förstå, att det kan komma att bliva obekvämt för de ledamöter av stadsfullmäktige, som sitta i direktionen, att i stadsfullmäktige framföra

och försvara anslagskrav, som inom direktionen måhända framdrivits av skolrådets representanter. Men jag vågar påstå, att denna motsättning i intressen inom direktionen är av ganska väsentligt gagn för folkskolan. Det påminner i viss mån om det inflytande till skolans fördel som prästerskapet har i skolråden ute i landet i övrigt, därigenom att prästen är ordförande i skolrådet. Erfarenheten har visat, att det ofta just är prästen, som driver fram skolans krav gentemot skolrådsledamöterna, som kanske icke alltid äro villiga att bevilja medel till vad som djupare sett mest gagnar skolan. På samma sätt skulle det inom direktionen givetvis ernås en garanti för att skolans intressen ur dessa synpunkter tillräckligt tillgodosåges, om det funnes representanter för skolrådet, som kunde driva fram skolans intressen och anslagskrav, även om de äro för stadsfullmäktige mera fjärran liggande. De författningar, som gälla folkskolväsendet i Stockholm, bygga på, att icke direktionen ensam, utan direktionen i samarbete med skolrådet har ansvaret för skolans utveckling och befrämjande. Folkskolväsendet, heter det, »handhaves av direktionen jämte de territoriella församlingarnas skolråd», och ett av de förnämsta medlen för skolråden att fullgöra denna funktion består däri, att skolråden få ökat inflytande på direktionens sammansättning.

Det är vidare att observera, att utskottets förslag icke stadgar det ringaste kompetensvillkor för ledamöterna i denna direktion. Där emot innehåller Kungl. Maj:ts förslag, att till ledamöter av direktionen från skolrådets sida endast få utses personer, kända för nit om skolväsendet, och att vid dessa val bör tillses, att till ledamöter väljas personer, som på grund av förtrogenhet med skolväsendets tillstånd och behov inom de olika församlingarna äro skickade att inom direktionen företråda dessa församlingar. Något sådant kompetensvillkor finnes icke i utskottets förslag. Men det betänkligaste är, att genom utskottets förslag det hittillsvarande och principiellt riktiga sambandet mellan församlingarna och skolan skulle i hög grad försvagas. Vi veta ju, att i församlingarna finnas personer med mycket stort intresse för skolan och dess angelägenheter, personer, som ägna en kärleksfull omvårdnad åt och nedlägga mycket arbete på skolans bästa. Dessa hava givetvis kunnat insamlas som ledamöter i skolråden och därifrån vidare inflyttas i direktionen, så att deras intresse, omsorg och nit om skolan kunnat komma denna till godo. Det är klart, att ifall skolrådets inflytande nu ytterligare försvagas och skolråden alldeles icke få något inflytande på direktionens sammansättning, detta måste komma att verka förlamande på detta enskilda intresse, som förefinnes i församlingarna, för skolans bästa och dess angelägenheter. Stadsfullmäktige kunna icke på samma sätt finna dessa personer. Deras intresse stärkes ju därigenom, att de få deltaga i skolrådets arbete och hava utsikt att komma in i direktionen genom skolrådets inval. Någon garanti för detta finnes icke, om stadsfullmäktige skulle utse alla ledamöterna i direktionen. Det kan ju visserligen förutsättas, att stadsfullmäktige försöka göra sitt bästa, men jag vågar påstå, att de icke

Om ändrad sammansättning av Stockholms folkskolektion m. m.
(Forts.)

*Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)*

kunna på samma sätt som skolråden följa och uppspara detta enskilda intresse i församlingarna. Jag vill i denna fråga fästa ett synnerligt avseende vid vad den fungerande överstyrelsen för rikets folkskolor intagit för ståndpunkt. Denna folkskolöverstyrelse har på det allra bestämdaste motsatt sig, att någon förändring härutinnan skulle ske. Folkskolöverstyrelsen anser, att det skulle vara till skolans bestämda skada, om stadsfullmäktige skulle utse alla ledamöterna. Det är folkskolöverstyrelsens övertygelse, att ett sådant exempel från Stockholm så småningom skulle vinna efterföljd på allt flera ställen i landet och föranleda ett beklagligt avbrytande av sambandet mellan församlingarna och skolstyrelserna. Jag skall be att särskilt få erinra om ett par uttalanden av denna folkskolöverstyrelse. Överstyrelsen säger, att den för sin del icke kan finna annat än att vad som anförts om betydelsen av föräldraintresset och det inom församlingarna förefintliga strävandet att befordra folkskolans förkovran fortfarande gällde som skäl för bevarandet av ett starkt samband mellan församlingarna å ena sidan och den centrala ledningen av folkskolväsendet inom en stad å den andra. Det syntes också påtagligt, säger folkskolöverstyrelsen, »att ju större staden vore, desto angelägnare vore det, att nämnda samband icke avbrötes. Det kunde nämligen icke vara annorlunda, än att ju större omfattning ett lokalt skolväsen erhöle, desto mera måste svårigheterna ökas, då det gällde att taga hänsyn till de många olikartade omständigheter och krav, som förefunnes bland den befolkning, som hade att överlämna sina barn till undervisning och fostran i folkskolan. Men det vore tydligen på förmågan att taga sådan hänsyn, som det egentligen berodde, i vad mån skolstyrelsen kunde fylla sin uppgift. Huru viktig och ömtålig denna sida av skolstyrelsens verksamhet vore framträdde klart, om det toges i betraktande, hurusom folkskolan, icke minst på grund av sin egenskap att vara obligatorisk, på det mest intima sätt ingrepe i föräldrarnas liv och i hemmens dagliga förhållanden».

Ur dessa principiella synpunkter och med fäst avseende på angelägenheten av, att icke i större utsträckning än nödvändigt folkskolan sekulariseras och stadsfullmäktiges döda hand lägges över det spirande livet där, hemställer jag, herr greve och talman, om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet H a m m a r s t r ö m: Herr greve och talman, mina herrar! I själva verket äro nog de olägenheter, som för folkskoledirektionen härflyta ur det stora ledamotsantalet, ganska betydande och försvåra i hög grad direktionernas arbete. Jag förmenar alltså, att man från alla håll bör erkänna, att det är en synnerligen viktig angelägenhet, att antalet ledamöter inom direktionen begränsas så, att det blir mera normalt för en förvaltande myndighet än det nuvarande ledamotsantalet, och jag tror, att man måste med tillfredsställelse hälsa även utskottets här föreliggande förslag — enligt vilket ju detta önskemål skulle bli tillgodosett — även om man kan vara av olika mening med utskottsmajoriteten

i avseende på sättet för reformens genomförande och till och med ställa sig ganska betänksam mot utskottsmajoritetens förslag i detta hänseende. För min del må jag säga, att jag skulle med vida större tillfredsställelse hälsat förslaget, i fall utskottsmajoriteten hade funnit anledning att mera beakta de skäl, som i det kungliga förslaget äro anförda för en sådan lösning av frågan, varigenom större hänsyn hade tagits till den historiska utvecklingen och till församlingarnas befogade krav på att i möjligaste mån allt fortfarande bliva representerade inom direktionen. Jag skall emellertid icke närmare ingå på dessa synpunkter. De äro utförligt utvecklade i den kungliga propositionen, och den föregående talaren har bland annat framhållit också dem. Jag har för övrigt så mycket mindre anledning att vara mångordig i detta avseende, som utskottet åtminstone av betänkandet att döma, tycks hava varit tämligen enhälligt i att gå en annan väg, än Kungl. Maj:t förordad, och som särskilt icke någon enda utskottsledamot från andra kammaren anmält reservation mot det slut, vartill utskottet kommit. Emellertid kan jag icke undertrycka den anmärkningen, att utskottsmajoritetens motivering för utskotts-förslaget i denna del synes mig allt annat än stark. Icke kan det väl vara utskottets mening, att det skäl mot församlingarnas representerande inom direktionen, som ställts främst, nämligen att valproceduren skulle vara så invecklad — icke kan det väl vara meningen, att det skälet, även om det för övrigt vore riktigt, skall kunna anses på något sätt avgörande.

Vidare har utskottet i denna sin motivering erinrat om, huru som under tidernas lopp skolrådets ställning allt mer försvagats. Ja, men det måtte väl icke vara något skäl att ytterligare försvaga denna ställning, för så vitt nämligen man icke kan göra någon anmärkning mot det sätt, varpå skolråden hittills vårdat sig om skolan, och någon antydning i detta hänseende förekommer icke. Snarare skulle man kunna tro, att utskottet velat medgiva motsatsen eller att någon anledning icke förekommit till en sådan erinran, då ju utskottet i en följande punkt helt tröstande framhåller, att även vid bifall till det förslag utskottet förordar skolråden komma att bibehålla ett visst inflytande på skolväsendet.

Slutligen har utskottet framhållit något, som väl i det sammanhang, vari det förekommer, också är avsett att vara ett skäl för den ståndpunkt utskottet intagit, då nämligen utskottet erinrar, att icke heller det kungliga förslaget giver full trygghet för tillvaratagandet av den lokala sakkunskap, vars tillgodogörande man avsett med församlingarnas representation inom direktionen. Jag må erkänna, att jag icke fullt förstår detta resonemang. Det är ju visserligen alldeles riktigt, att även Kungl. Maj:t i sitt förslag varit tvungen att i någon mån kringskära församlingarnas nuvarande representationsrätt, men så har skett endast och allenast för att kunna nå det mål, som framstått som nödvändigt att eftersträva, nämligen att få ledamöternas antal reducerat till lämpliga proportioner. Och icke kan väl härur härledas någon motivering för den åtgärd utskottet

*Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)*

*Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.*

(Forts.)

nu förordar, då utskottet vill helt och hållet betaga församlingarna allt inflytande på direktionens sammansättning och arbete. Man plägar ju annars anse, att om man icke kan få behålla allt vad man har, det dock är bättre att få behålla något än intet.

Det kunde vara rätt frestande att ytterligare i detalj granska utskottets ståndpunkt, men det synes mig skäligen ändamålslost. För mig står nämligen saken så — att här efter all sannolikhet gäller att välja mellan en lösning av frågan enligt utskottets förslag eller ett uppskov med lösningen till en oviss framtid, och i ett sådant val vågar åtminstone jag förordad det senare alternativet. Om nu lösningen skall ske så som utskottet förordat och valen till direktionen alltså fransett konsistoriets representant, skola helt och hållet ankomma på stadsfullmäktige, vågar jag för sådant fall uttala den förhoppningen, att därvid folkskolans berättigade intressen icke måtte bli obehörigen åsidosatta för andra, än så viktiga intressen, likasom också att trots frånvaron i utskottets förslag av alla bestämmelser om personliga kvalifikationer för de valda, man dock det oaktat skall låta sig angeläget vara att tillse, att endast lämpliga personer ifrågakomma, personer som framför allt äro intresserade för skolans uppgifter och angelägenheter.

Herr N y s t r ö m: Herr greve och talman, mina herrar! Stockholms folkskoledirektion är en mycket märkvärdig institution, betraktad som förvaltande kommission åt stadsfullmäktige. Den består, som herrarna veta, för närvarande av 33 personer, valda av 18 olika korporationer. Det är grundfelet i hela organisationen. Detta grundfel hava stadsfullmäktige velat avskaffa genom sitt förslag. Alla, till och med den förste talaren, ha nu medgivit, att antalet är för stort. Stadsfullmäktige hava föreslagit, att det skulle nedsättas till ett antal av mellan 9 och 15. Folkskolöverstyrelsen, som om förhållandena i Stockholms folkskoledirektion är lika litet kunnig som den förste talaren visade sig vara, har föreslagit 9, högst 21 personer. Folkskolöverstyrelsen har sålunda höjt antalet utöver vad stadsfullmäktige föreslagit, och Kungl. Maj:t har i det som mycket annat följt densamma och föreslagit högst 21, vilket också utskottet helt naturligt accepterat, då det icke velat göra fler ändringar, än nödigt var, i den kungliga propositionen. Skulle man emellertid antaga, att det vore något allvar med denna siffra 21, får jag säga, att saken därmed icke är hjälpt. Ty vare sig man har 21 eller 33 ledamöter i denna direktion, är det ena lika galet som det andra; man måste betydligt mer reducera antalet. Och som statsrådet anført till statsrådsprotokollet, torde väl 15 bli en siffra att stanna vid. Om vi nu antaga, att det skulle bli 15, skulle enligt det kungliga förslaget således 7 väljas av stadsfullmäktige och 7 väljas av skolråden. Nu är det emellertid så, att skoldirektionen på grund av sina uppgifter ovillkorligen måste ha en hel del särskilt kvalificerade representanter inom sig. Där måste finnas först och främst sakkunniga på undervisningens område, vidare sakkunniga i fråga om hygien, vidare ekonomiskt och kommunaltekniskt sakkunniga.

Det måste vidare finnas representanter för föräldrainsresset. Vi ha för närvarande två mycket framstående jurister i folkskoledirektionen, vilkas hjälp vi behöva och måste försäkra oss om för framtiden. Vi ha två läkare också, vi ha två byggmästare och för övrigt folk med olika specialkunskap, en specialkunskap, som är nödvändig för en riktig skötsel av folkskolväsendet i Stockholm. Om vi nu tänka oss valet uppdelat på sätt som nyss nämnts, så att stadsfullmäktige endast få välja 7 och de andra valmännen 7 ledamöter, vad blir då följden? Jo, att stadsfullmäktige icke kunna på dessa 7 platser, som lämnats åt dem, insätta ens hälften av dessa speciellt sakkunniga, som vi behöva för de löpande ärendenas skötsel, och valmännen som skola utse den andra hälften, komma att välja efter helt andra principer och utan att taga hänsyn till det, som jag nyss har nämnt. Vi få salunda en folkskoledirektion, som är ganska illa lämpad för att väl fullgöra sitt värv. För närvarande finnes den svårigheten icke med det stora antal som nu folkskoledirektionen består av. Stadsfullmäktige hava nu möjlighet att sätta in sakkunniga i tillräckligt antal inom folkskoledirektionen. Men om man vill minska antalet, vilket är nödvändigt för en raskare skötsel av löpande ärenden, får man också som en konsekvens av delta låta stadsfullmäktige helt och hållet tillsätta folkskoledirektionen.

Det har av den förste talaren här framhållits en del saker, som skulle förefalla högst märkvärdiga, om man icke visste, att han icke har erfarenhet och kunskap om dessa saker. För honom såg det ut, som om stadsfullmäktige vore en korporation, som varken kände människor eller hade intresse för folkskoleväsendet, då han ideligen talade om motsatsen mellan stadsfullmäktige och folkskolan. Någon sådan motsats finnes icke och har aldrig funnits inom Stockholms stadsfullmäktige. Tvärtom, sedan skolväsendet gått över till stadsfullmäktige, har detta utvecklats på ett sätt, som man säkerligen för tio år sedan icke kunnat drömma om. Ett ringa exempel härpå är den stat, som folkskolan har nu mot då. Första året som stadsfullmäktige hade att sköta folkskolans affärer, år 1905, gick staten här i Stockholm för folkskolorna till 2,841,300 kronor. Nu går staten år 1917 till 5,795,600 kronor. Det vill säga, att den under dessa år ökats med 2,954,300 kronor. Således har den mer än fördubblats. Och när denna institution med så rik och frikostig hand sörjt för folkskolans utveckling, då får man veta, att den står i opposition mot folkskolans sanna intresse. Jag måste protestera mot ett sådant yttrande.

Vad återigen angår det lokala intresse, som skulle göra sig gällande genom skolrådets val, är det så med detta lokala intresse i folkskoleväsendet, att ett sådant icke finns här i Stockholm. Alla intressen här äro kommunala. Det är stadsfullmäktige och folkskoledirektionen, som här representera folkskoleintresset. Det finns t. ex. i folkskolestadgan en bestämmelse om att skolråden skola ha rätt att vända sig till folkskoledirektionen och framföra de särskilda önskemål av lokal innebörd som de hava på hjärtat. Så länge jag suttit i folkskoledirektionen, har detta aldrig förekommit, helt en-

*Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)

kelt därför att dessa lokala intressen bevakas av en annan myndighet, nämligen stadsfullmäktige, där alla församlingar äro representerade och där man lätt kan få veta, om de särskilda församlingarna hava några speciella intressen. Det har också förekommit i stadsfullmäktige, att någon representant påyrkat nödvändigheten av att skynda på med folkskolebyggen, som måst uppskjutas på grund av ekonomiska förhållanden, så att man kan säga, att inom stadsfullmäktige vi just hava representationen för de lokala intressena; i folkskoledirektionen behöver man sålunda icke särskilt tillgodose dem. Det är stadsfullmäktige, som bygga folkskolorna, det är stadsfullmäktige, som bestämma lärarnas antal, deras löner o. s. v. Och vilka andra intressen, som skulle förefinnas, men som icke representeras av stadsfullmäktige eller folkskoledirektionen, kan jag icke förstå. Men om det för resten skulle på något område finnas en önskan hos folkskolan, d. v. s. hos lärarkåren, så gives det en mycket enkel utväg för folkskoledirektionen att få reda på den. Ty att märka är, att folkskoledirektionen består icke blott av dessa valda ombud utan även av två folkskoleinspektörer, vilkas uppgift är att övervaka folkskoleväsendet, och till vilka lärarna hava att vända sig, då de behöva något nytt. På det sättet får folkskoledirektionen raskt reda på sådana önskingar och kan vidtaga nödvändiga åtgärder, samt gör det, jag betonar detta ännu en gång, med synnerligen frikostig hand.

Det har talats om församlingarnas intresse. Detta församlingsintresse är faktiskt numera borta, då det gäller den centrala styrelsen för folkskoleväsendet. Församlingsintresset har ett annat fält att röra sig på, nämligen uti de olika församlingarnas skoloråd. Skoloråden ha i lag sig tillerkänd rätten att vaka över församlingarnas folkskolor, vaka över barnens skolgång, och sköta förvaltningen av de penningar, som anslås till en församlings folkskolor. På senare tider har detta skolorådets intresse för deras särskilda skolor även tagit sig uttryck däri att de ställt sig i spetsen för insamling av medel till skollovskolonier. Här hava de lokala skoloråden sin uppgift, och den är tillräckligt vidsträckt för dem. Däremot har jag aldrig hört talas om att de haft intresse för sådana centrala frågor, som skoldirektionen har att handlägga.

Jag tvivlar för resten på att det där intresset är så synnerligen livligt, som det kanske uppgivits vara. Jag har under många år varit utsedd till bedömare av lärares undervisningsprov, och det har mångfalldiga gånger hänt att vid dessa prov, då det gällt antagande av lärare i en församlings folkskola, ingen enda ledamot av församlingens skoloråd varit närvarande. Man tycker att åtminstone detta borde vara en punkt, där intresset mer än vanligt skulle göra sig gällande.

Det måste också utsägas, att hur intresserade skoloråden än äro för sin sak, det ändå icke är säkert, att detta räcker till för att sköta allt vad ett skoloråd skall sköta enligt lag. Om man betänker, att i ett enda skoldistrikt här i Stockholm, nämligen Maria församling, det finnes omkring 170 lärare, kan man icke av någon

annan än en avlönad tjänsteman och ingalunda av en sådan kommunal korporation vänta, att den skall känna till vad varje lärare går för. Skolråden ha enligt lag att utfärda tjänstgöringsbetyg, men i folkskoledirektionen ha vi emellertid fått det intrycket, att det är överläraren, som utfärdar betygen, och skolrådets ledamöter stå knappt bakom dessa med mera än namnen. Detta kan, såsom nämnt, icke undvikas, men det är ändå icke något bevis på att skolråden kunna träda i stället för folkskoledirektionen. Den senare äger nämligen sina avlönade tjänstemän, och då det gäller att bedöma lärarekompetensen, kunna dessa mycket väl taga reda på denna, utom det att folkskoledirektionen har valda sakkunniga, som granska proven o. s. v.

Det har både av den förste talaren och av folkskolöverstyrelsen, vilka i mångt och mycket upprepa varanda, framhållits, att valen i stadsfullmäktige skulle ske efter politiska principer. Ja, folkskolöverstyrelsen, som om den saken ingenting vet, påstår naturligtvis, att alla val inom stadsfullmäktige och »icke minst» valen till folkskoledirektionen ske efter politiska linjer. Jag ber att få protestera mot detta såsom fullständigt gripet ur luften. Jag kan vädja till mina kamrater här i kammaren från Stockholms stadsfullmäktige, tillhörande även andra partier än jag, och de skola intyga, att just vil dessa val man icke tager hänsyn till sådant, utan till lämpligheten från olika synpunkter. Det är nog sant, att stadsfullmäktige väljas efter politiska grunder, men det är icke detsamma, som om stadsfullmäktige skulle avgöra varje sak, särskilt också dessa val, efter politiska grunder.

Men ett annat motiv kan göra sig gällande, icke minst vid sådana här val. Det är en känd sak även på andra orter än i Stockholm, att kyrkostämmorna äro ganska klen besökta. En liten grupp, ledd av en energisk anförare, kan där helt enkelt bestämma utgången, och — detta är icke blott en supposition. det hava vi verkligen erfarenhet av — jag vågar säga, att det är icke pedagogiska hänsyn, som leda sådana trickmanövrer. Även sådant skulle bli uteslutet genom den reform, som här föreslagits.

Det har för resten framhållits, att den reformen icke är värre eller mera halsbrytande i något avseende, än att den ända sedan 1857 använts i Göteborg och där visat sig mycket gagnelig. Ingen har där haft något att anmärka mot den.

Den förste talaren sökte visserligen förklara det förhållandet därmed, att den schartauanska riktningen där skulle hava hjälpt upp en dålig lag. Jag har emellertid av representanter från Göteborg fått det beskedet, att dessa hans påståenden liksom åtskilliga andra icke hava någon resonans i verkligheten, utan äro uppkonstruerade. Jag skall emellertid icke följa den förste talaren vidare i spåren, ty då skulle mitt anförande bli lika långt som hans, och jag hoppas bereda herrarna ett nöje, om jag undviker detta.

Jag ber alltså blott att på grund av dessa mina skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)

Herr Cla s o n: Då jag här antecknat mig såsom reservant ber jag att få yttra några ord.

Jag vill då först förklara, att min reservation vilar på både formella och reella grunder. Av formella skäl emedan det förslag, utskottet i en hastig vändning sent en natt med 10 röster mot 9 antog, ur formell synpunkt synes mig mycket egendomligt. Kungl. Maj:t har framlagt en proposition, baserad på en viss princip, den princip, som är gällande så gott som över hela riket, nämligen att skolstyrelserna skola utses till hälften av stadsfullmäktige och till hälften av representanter för församlingarna. I detta kungl. förslag råkar omnämnas, att på frågans tidigare stadium förelegat ett annat förslag, grundat på en helt annan princip, nämligen på skolstyrelsens tillsättande uteslutande av stadsfullmäktige. Detta tidigare förslag hade Kungl. Maj:t lämnat åsido, sedan åtskilliga myndigheter ogillat detsamma. Ingen har motionerat därom, men icke desto mindre beslutar utskottet att göra det till sitt. Jag är verkligen tveksam, huruvida en sådan principiell omläggning av ett framlagt förslag hör till den naturliga utvecklingen av en fråga utan övergivande av dess principer, som falla inom ett utskotts befogenhet. I varje fall finner jag den icke lämplig — även om den är formellt befogad, vilket jag betvivlar — vare sig i detta fall eller såsom prejudikat.

Ur reell synpunkt tror jag icke man kan förneka, att det finns andra intressen på skolväsendets område i städerna än de, som representeras i stadsfullmäktige. Och speciellt att, ju större städerna äro desto mera behöfligt är det, att de lokala intressena från de skilda delarna få göra sig gällande. Den lokalpatriotism, som i dessa lokala församlingar kan utvecklas är en kraft, som är fullt berättigad, och den måste man taga vara på och bygga på. Ty det är naturligt och samhällsnyttigt, att församlingsmedlemmarna på det sättet hysa intresse för vad som ligger dem nära och vad de känna till. Sådant skall man uppmuntra och icke försöka hindra eller hämma. Och då i detta fall av huvudstadens 15 församlingar 12 hava bönfallit att få slippa det förslag som Kungl. Maj:t också befriat dem ifrån, men som utskottet sedan av en nyck vill påtvinga dem, samt av de tre återstående församlingarna ytterligare en också uttalat sitt beklagande av förslaget, tycker jag, att det är hårt, att en sådan nyck av utskottet skall slå ihjäl dessa församlingars lokalin-tressen. Jag skulle därför vilja hemställa till kammaren att befria församlingarna från detta ingrepp i deras självbestämningssrätt, en självbestämningssrätt, vilken som sagt vilar på en princip, som är genomförd i hela riket utom i Göteborg. Jag är icke säker på att, även om första kammaren antager Kungl. Maj:ts förslag, denna fråga därför kommer att falla.

Herr Nyström hade åtskilliga invändningar att göra, men det föreföll mig, som om han gick något kringkring i sitt resonemang. Först sade han, att direktionen skulle bli för stor, om däri sattes 21 medlemmar. Endast 15 medlemmar borde den innehålla; större fick den icke vara. Ett ögonblick senare sade han, att om stadsfullmäk-

tige endast finge tillsätta 7, stadsfullmäktige icke finge tillsätta »ens hälften» av de sakkunniga medlemmar som behövdes. Men om stadsfullmäktige finge tillsätta alla 14, finge direktionen ju icke tillräckligt av sakkunskap ändå, eftersom de 7 icke räckte till för halva antalet sakkunnige. Hela denna utgångspunkt, att 15 skulle vara det enda heliga talet, har han alltså själv alldeles rivit omkull.

*Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.
(Forts.)*

Han talade om utvecklingen av Stockholms stads skolväsende. Det är ingen, som betvivlar, att den utvecklingen varit framstående, men den var nog också ganska framstående på den tiden, då den låg under församlingarnas bestämmanderätt. Jag känner till den saken något, ty jag tillhörde då under lång tid en av dessa lokalförsamlingar. Men om det gått så bra under dessa år med denna skoldirektion, hur kan man då komma till det resultatet, att denna direktion nu skulle vara så olämplig, som man påstår? Och då han framhöll, att den nuvarande direktionen varit så förträffligt sammansatt med dessa representanter för den speciella sakkunskapen, dessa två jurister, dessa två läkare, en byggmästare o. s. v., vilket jag ej vill bestrida, huru kan han då säga, att de valkorporationer, som tillsatt dessa, äro så olämpliga och måste avskaffas? Det föreföll mig, som om han i det hänseendet gick ganska mycket kringkring med hela bevisföringen. Han ville framhålla, att det icke fanns några lokala intressen. Jag försäkrar, att det finns ganska mycket lokala intressen i vissa församlingar även i skolfrågor, som skoldirektionen har under sig. Det kan hända, att sådana lokala intressen icke göra sig gällande i alla församlingar, att de speciellt icke gjort sig gällande i den församling, Östermalms, där den ärade talaren under sin Stockholmstid varit bosatt. Men går man till utkantsförsamlingarna, vilka hava alldeles speciella lokalintressen, sådana som Brännkyrka, Kungsholmen och åtskilliga andra församlingar, vågar jag påstå, att det faktiskt finns sådana intressen och det finns också en ganska stor vilja och benägenhet hos församlingsborna att upprätthålla och verka för dem. Den ärade talaren framhöll för resten själv, att skolråden, som skola vara representanter för församlingarna, hade så ofantligt mycket att göra och så många intressen att bära upp. Men han använde på ett ställe det uttrycket att om det finnes någon särskild önskan hos församlingarna, man kunde vara säker på att stadsfullmäktige skulle tillgodose den. Vilken önskan finns då hos församlingarna i denna fråga? Såsom jag sade, hava av 15 församlingar 12 på det bestämdaste avstyrkt förslaget och den trettonde har sagt, att den kunde vara med om det endast med det största beklagande. Det förefaller mig, som om den ärade talaren skulle ha goda skäl, så stadsfullmäktig han är, att tillgodose denna församlingarnas uttalade önskan. Vad exemplet från Göteborg beträffar, är det riktigt, att Göteborg haft denna institution, såsom han sade, från 1857. Men då man skulle omorganisera skolväsendet i övriga delar av riket, följde man icke Göteborgs exempel utan gick in på en ny princip, nya linjer, nämligen den principen, att i skolstyrelserna i allmänhet skulle församlingarna tillsätta hälften och stadsfullmäktige hälften. Man övergav alltså exemplet från Göteborg och

*Om ändrad
sammansätt-
ning av Stock-
holms folk-
skoledirektion
m. m.*

(Forts.)

gick på en annan princip, och det synes mig, att den principen har mycket goda skäl för sig, och att man icke i en bråd vändning skall övergiva den.

Jag ber att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag ber att få bestämt protestera mot den föregående ärade talarens sätt att söka klubba ned en motståndare genom att säga, att han talar ovederhäftigt, saknar erfarenhet o. s. v. Jag vet mycket väl vad jag säger, jag har också i årtal varit ledamot av stadsfullmäktige och har även flitigt deltagit i kyrkostämmans arbete i min hemort. Jag vet mycket väl, huru därvid olika synpunkter göra sig gällande. Jag har icke uttalat något klander mot direktionens sätt att arbeta, utan tvärtom sade jag i mitt anförande, att olägenheten av den nuvarande anordningen är rent formell och att det icke förekommit någon anmärkning med avseende å direktionens sakliga arbete.

Då nu herr Nyström talade om, att det vore så nödvändigt att få ifrågavarande val överflyttade till stadsfullmäktige, för att dessa måtte få tillfälle utse allehanda sakkunniga i direktionen, byggmästare, läkare, jurister m. fl., vill jag hemställa, huruvida dessa slags sakkunniga verkligen äro skickade att bevaka de djupare skolintressen om vilka jag förut talat. De intressen dessa sakkunniga representera äro tillräckligt tillgodosedda, om stadsfullmäktige få sätta in halva antalet ledamöter i direktionen. Man får väl icke förutsätta, att skolråden utse fullkomligt osakkunniga personer utan att de välja personer, som verkligen äro skickade att bevaka de intressen, som jag anser vara de viktigaste. Genom dylika val från ömse håll bli skolans intressen bäst tillgodosedda.

Herr Östberg: Herr greve och talman! Jag begärde ordet, då herr Clason framhöll, att församlingarnas intresse borde tillgodoses. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att konsekvent borde herr Clason då yrka avslag på varje förändring, ty det förslag som Kungl. Maj:t framlagt, tillgodoser naturligtvis icke med nödvändighet alla församlingars intresse. Om skolråden skola ha elektorsammanträden för att utse ett visst antal, finns det naturligtvis ingen garanti för att just de yttre församlingar i Stockholm, som han hade ett så speciellt intresse för, erhålla några representanter. Så snart man begränsar det antal som skolrådets elektorer hava att utse, så att detta antal icke längre motsvarar en för varje församling, finns det naturligtvis ingen garanti för att varje församling skall bli företräd i direktionen. Den nuvarande anordningen hade, yttrade samme talare, visat sig god, eftersom folkskoleväsendet i Stockholm vunnit en så gynnsam utveckling under den nuvarande folkskoledirektionens ledning. Ja, detta har naturligtvis skett genom flera samverkande krafter, men icke har det varit organisationens förtjänst, ty den har varit mycket tungrodd, och det är alldeles omöjligt — det säga alla, som deltaga i dess arbeten — att längre fortsätta med denna tunga apparat.

Vill man således finna en praktisk, handlingskraftig och duglig organisation, återstår det ingenting annat än att begränsa antalet ledamöter. Då kan man icke heller lämna åt varie församling att bliva där representerad, och för att tillsättningen skall bli så allsidig och sakkunnig som möjligt, torde det vara en praktisk och lämplig anordning, att en enda valkorporation utser hela direktionen. Därigenom tror jag, att man får största garantien för att sammansättningen blir så allsidig som möjlig.

Jag medger, att man naturligtvis kan se detta ur olika synpunkter, och att det icke i och för sig har så stor betydelse, vilken ställning man intager till frågan, men om man ser på den praktiska synpunkten, tror jag, att det förslag, som föreligger från utskottet, dock har ett visst företräde.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående grundlagsändringar, åsyftande ytterligare betryggande av riksdagsmans rätt att obehindrat utöva riksdagsmannakallet.

Ifrågasatta grundlagsändringar till skydd för utövande av riksdagsmannakallet.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 333, hade herr *Sterne* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning sådana ändringar kunde vidtagas i gällande grundlagar, att riksdagsman, som icke vore enligt § 26 riksdagsordningen obehörig att innehåva riksdagsmannabefattning, icke skulle utan tillstånd av den kammare, vartill han hörde, kunna under pågående riksdag i andra fall än dem, varom §§ 110 och 111 regeringsformen stadgade, vara sin frihet berövad och dymedelst hindras i riksdagsmannakallets utövning, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande med stöd av anförda omständigheter hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Edén, Hellberg, Mannheimer, Gullberg* och *Ericsson* i Vallsta, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava viss i reservationen angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att

Ifrågasatta grundlagsändringar till skydd för utövande av riksdagsmannakallet.

(Forts.)

riksdagen i anledning av herr Sternes motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning sådana ändringar skulle kunna vidtagas i grundlagarna, att riksdagsman, som icke vore enligt § 26 riksdagsordningen obehörig att innehava riksdagsmannabefattningen, icke skulle utan tillstånd av den kammare, till vilken han hörde, kunna under pågående riksdag i andra fall än dem, varom 110 och 111 §§ i regeringsformen stadgade, berövas sin frihet och dymedelst hindras i riksdagsmannakallets utövning, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda,

b) av herrar *Olof Olsson, Larsson* i Västerås, *Hallén, Kropp* och *Sterne*, vilka, med uteslutande av viss del av motiveringen, instämt i herr Edéns m. fl. reservation.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag misstänker, att flertalet i denna kammare inte har den fulla förståelsen för den sak, som här föreligger. Anledningen kan vara mycket vacker. För manliga sinnen är det onekligen motbjudande att så här gå och syssla med sig själv och med förmåner åt en själv eller sådant, som åtminstone ser ut att vara till ens egen förmån.

Den motion angående riksdagsmans rätt att obehindrat utöva riksdagsmannakallet, som konstitutionsutskottets höger inte kunnat biträda, har emellertid ett par obestriddiga förtjänster. För det första refererar den direkt till verkligheten, den rör sig inte med konstruktioner utan med händelser, som nyss timat. Bevismaterialet är därför i så måtto tungt vägande, att det delvis bokstavligen kan värderas i kilogram. För det andra vill den bringa klarhet i en sak, som trots allt inte är klar. Jag säger inte, att grundlagens paragrafer skulle vara oklara. Tvärtom, för mig äro de fullkomligt klara. Men händelser kunna foga det så, att grundlagens andemening trädes för nära. När exempelvis år 1913 ledamoten av andra kammaren serjeant Martin dömdes till några dagars vaktarrest, då voro grundlagens paragrafer precis lika klara, som de äro det denna dag. Men det hindrade inte, att myndigheterna gingo till justitiekanslern med en förfrågan, huru man borde gå till väga. Man hade tydligen en förnimmelse av att allting inte var så, som det borde vara.

Det skydd, som en riksdagsman enligt de nuvarande grundlagsbestämmelserna äger, är följande. Han kan — enligt § 110 regeringsformen — inte ställas under tilltal eller berövas sin frihet för sina gärningar eller yttranden i egenskap av riksdagsman, »utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåtitt genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt». Vidare är han enligt § 111, så länge hans fullmakt gäller, »tillförsäkrad frihet från häktning utom i det fall, att han beskylls för grov missgärning», och han skall då för att häktning skall få äga rum antingen hava gripits på bar gärning, eller också skall dom-

stol efter skedd rannsaking ha prövat, att häktningen bör äga rum. Utskottet har således alldeles rätt, då det säger, att något annat skydd än detta enligt gällande grundlagar inte existerar.

*Ifrågasatta
grundlagsänd-
ringar till
skydd för ut-
övande av riks-
dagsmannas-
kallet.*

(Forts.)

Nu vill motionären i år, alldeles som konstitutionsutskottet och andra kammaren ville det år 1913, att om en riksdagsman dömes för en förseelse, som inte diskvalificerar honom såsom sådan, att då straffet skall kunna anstå, så länge riksdagen räcker — för den händelse, nota bene, att kammaren finner ett sådant uppskov rätt och riktigt. Och motionären vill vidare, att en kammare skall ha rätt att bestämma, huruvida frihetsstraff, som redan börjat avtjänas, skall kunna avbrytas under riksdagssessionen. Det är således två nyheter, vi möta i motionen, dels den, att riksdagsman inte skall behöva träda i häkte eller sitta i häkte för vissa förseelser under pågående riksdag, och dels den att vederbörande kammare skall ha rätt att besluta i saken.

Jag kan inte tro, att dessa nyheter ha skrämt någon i denna kammare. Den bilaga, som åtföljer konstitutionsutskottets utlåtande, ställer dem ju i en mycket lugnande belysning, eftersom den visar, att man på åtskilliga håll i den utländska lagstiftningen hunnit tämligen långt på den väg, som motionären vill, att vi här skola gå. Nu tycker jag personligen inte, att vi alltid tvunget skola titta oss omkring och se efter, huru andra ha det, innan vi själva våga göra någonting, men det är nog så i alla fall, att det visst inte saknar sin betydelse, att man i andra länder kommit till resultat, som likna dem, som vi här sträva efter. Det ger oss den trygga känslan, att vi här hemma inte äro alltför originella.

Det är för övrigt mycket alldagliga tankar, som ligga bakom de strävanden att trygga riksdagsmännens rätt, som det här är fråga om. Det är verkligen inga djupsinnigheter. Man går ut ifrån ungefär detta, att vi, som sitta här i riksdagen, vi lvfta nu visserligen inte världen ur dess hakar, och kanske vi heller inte bidra så synnerligen mycket till att den rör sig framåt, men det lilla vi göra är i alla fall nödvändigt, för att vi inte litet mera allmänt skola hänge oss åt våra naturliga böjelser att med nit och omtanke söka förgöra varandra. Detta förlänar åt även den enklaste ibland oss en viss betydelse, och det gör, att denne enkle man inte i onödan bör störas i sin gärning. Den omständigheten, att vi dessutom inte sitta här som självskrivna utan på grund av allmänt förtroende, mer eller mindre allmänt, innebär väl också en viss garanti för att vi äro något så när passabla som medborgare. Men på samma gång äro vi ju ofullkomliga människor, som leva i ett ofullkomligt samhälle med ofullkomliga lagar, med t. o. m. ofullkomliga domstolar, och hela denna härva av ofullkomligheter kan ju ibland bringa oss i situationer, vars kanske *mycket* ofullkomliga lösning helt enkelt blir ett fängelsestraff. Då menar jag, att det bör prövas, huruvida det är absolut nödvändigt, att detta straff ögonblickligen skall gå i verkställighet. Ty här är det två intressen som stå mot varandra: å ena sidan riksdagsmannagärningen och å den andra sidan straffverkställigheten, och det är verkligen inte i varje

Ifrågasatta grundlagsändringar till skydd för utövande av riksdagsmannakallet.

(Forts.)

ögonblick klappat och klart, vilketdera av dessa båda intressen som bör ha företräde.

Utskottet har emellertid inte kunnat dela denna min mening. Det skulle nämligen vara, säger utskottet, ett »oberättigat avsteg från de allmänna principerna om likhet inför lagen och om omedelbar verkställighet av ådömda straff». Jag förstår inte det där, det medger jag. Om det vore så, att det begärdes, att en riksdagsman skulle dömas efter särskilda lagparagrafer, undantagsparagrafer, och att han skulle straffas efter särskilda undantagsbestämmelser, då skulle det verkligen vara ett »oberättigat avsteg från de allmänna principerna om likhet inför lagen», men det är ju inte alls någonting sådant, som här begäres. Här är endast fråga om att skjuta litet på straffverkställigheten, och man kan knappast säga, att detta är en förmån. Man säger visserligen, att den väntar inte för länge, som väntar på något gott, men till detta goda har man hitintills åtminstone inte räknat fängelsestraff.

Utskottet har också en annan betänklighet, i det att utskottet säger: »Att låta en fälld dom bli föremål för en kammars överläggning och med avseende på sättet för sin verkställighet beroende av dess beslut är uppenbarligen ej förenligt med de grundsatser om rättskipningens oavhängighet av representationen, som genomgående utmärka vår författning». Utskottet har i detta sammanhang inte kommit ihåg riksdagsordningens § 32, i vilken också en del liknande faror lura. Men alldeles frånsett detta tror jag, att det här låter mycket värre, än det egentligen är. Ty man bör komma ihåg två saker: för det första är ju domen redan fälld, utan att kammaren på något vis störande ingripit, och för det andra skola ju kammarens överläggningar inte gälla domen i och för sig, utan huruvida domen skall gå i verkställighet omedelbart eller först vid riksdagens slut. Att då säga, att detta skulle vara mindre överensstämmande med rättskipningens oavhängighet, det tycker jag för min del är att vid bevisföringen använda mera våld, än som nöden kräver.

För mig personligen ligger det inte alls någonting skrämmande i den tanken, att en riksdagsman skulle kunna få avbryta ett straff, som han redan börjat avtjäna, och gå att fylla sin riksdagsmannagärning här i någondera kammaren. Men den saken föreligger inte nu, därför att reservanterna inte gått på den linjen, och jag vill således — detta för att förekomma onödigt diskussion — inte missförstås, när jag nu ber att få yrka bifall till den reservation, som är bifogad utlåtandet.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Några ord till bemötande av den siste talaren och till försvar för utskottets utlåtande, vartill jag yrkar bifall, och jag lovar att icke bli lång.

Det torde vara tillräckligt, att jag härvidlag framhåller den principiella åtskillnad som föreligger mellan utskottet å ena sidan samt dess minoritet å den andra. Den siste ärade talaren pekade på de stadganden i vår grundlag, som stadga om denna särskilda undan-

tagsställning, som riksdagsmannen åtnjuter. Jag vill erinra om, att dessa samtliga stadganden endast och allenast innefattar skydd för riksdagsmannen mot administrativt godtycke. År 1913 inträffade en händelse, som den ärade talaren också hänvisade till, och den föranledde en motion med enahanda eller liknande syfte som föreliggande motion. Vid det utskottsutlåtande, som avgavs med anledning av denna motion, lämnades en uttömmande redovisning angående ifrågasatt lagparagrafers historia, och av denna framgick med fullständig evidens just vad jag nyss sade, nämligen att lagstiftaren aldrig haft någon annan avsikt i denna del än att inskränka sig till att skydda riksdagsmännen mot administrativt godtycke. Någon tanke har aldrig varit uppe i vår författning förrän på senare år, att detta skydd skulle sträcka sig längre, och jämväl omfatta själva straffverkställigheten, ännu mindre domstolarnas åtgöranden i saken. Här ligger just den principiella skillnaden mellan mig och med mig liktänkande, å ena sidan, samt motionären och utskottsmajoriteten, å den andra, vilka senare just förorda införa detta nya, just den antydda nyheten att skyddet skulle omfatta jämväl straffverkställigheten och, på köpet, domstolarnes åtgöranden, oavsett att härigenom skulle införas en avsevärd olikhet inför lagen. Jag för min del kan nämligen icke förstå, att man därvidlag kan hava den meningen, som den ärade talaren just uttryckte, nämligen att ett tillmötesgående av kravet om denna utsträckning av principen icke skulle medföra just detta.

Nå, vad hava nu motionären, utskottsminoriteten och den siste ärade talaren åberopat till stöd för sitt förordande av en avvikelse från den princip, som hittills utan någon som helst inskränkning alltid varit gällande? Motionären åberopar strängt taget icke annat än ett rättsfall, som den siste ärade talaren också pekade på. Utskottsminoriteten har i sin reservation därjämte framhållit, att här skulle vara en lucka i lagen, att de förhållanden, som voro gällande, då dessa stadganden kommo in i vår regeringsform, voro i straffrättsligt hänseende annorlunda, och att förhållandena sedermera blivit så förändrade, att regeringsformens stadganden ej mera passade in och att denna lucka borde fyllas. Jag vill då bara, på samma gång som jag hänvisar till 1913 års konstitutionsutskotts utlåtande i denna del, endast säga, att ett antagande, att förhållandena nu skulle vara i någon mån annorlunda än år 1810, då verkligen en av de bestämmelser tillkom, som motionären åberopar och vill hava ändring i, icke är riktigt. Visserligen ha genom utvecklingens gång en del handlingar blivit kriminaliserade, såsom det heter, men den rättsuppfattning, som fick sitt uttryck 1810, är precis densamma, som vi nu hävda.

Det var på en hemställan av ridderskapet och adeln, som år 1810 stadgandet intogs i 111 § regeringsformen och i 4 § riksdagsordningen: att »Ej må någon riksdagsman i andra fall — — — sin frihet berövas». Samma år antogs en ny riddarhusordning, vari stadgades, att en huvudman för en adlig ätt skulle frånträda sin plats i riddarhuset, därest han bleve dömd för *urbota* straff. Däri

Ifrågasatta grundlagsändringar till skydd för utövande av riksdagsmannakallet.

(Forts.)

ligger skillnaden: det är urbota eller icke urbota straff, som det gäller, och icke, såsom den siste ärade talaren ville framhålla, vad lagen sedermera talar om som diskvalifikationsgrunder för att utöva riksdagsmannauppsdraget. Den uppfattningen var då alldeles klar för lagstiftaren, att den, som blev dömd till urbota straff, skulle frånträda sin befattning. Det är samma synpunkt, som vi, utskotts-majoriteten, vidhålla. Här skulle emellertid finnas en lucka, som minoriteten anser böra fyllas, men sannerligen jag förstår vilken. Något egentligt annat skäl kan man knappast läsa ut ur reservationen. Visserligen anför minoriteten jämväl några andra sakförhållanden men jag kan icke för min del tillerkänna dessa någon bärande innebörd. Ja, förlåt, jag kan för ögonblicket icke i mitt exemplar av utskottets utlåtande återfinna det yttrande av minoriteten, som jag syftar på, men jag kan i alla fall säga, att det går i den riktningen, att det numera skulle genom den ökade kriminaliseringen av vissa förut icke i straffkodexen upptagna handlingar vara flera faror, som lurade på riksdagsmannen, att han skulle göra sig skyldig till någon förseelse, som medförde urbota bestraffning, men inte kan detta åberopas som skäl.

Jag kan sålunda för min del icke finna, att några som helst bärande skäl blivit framförda, varför man skulle avvika från den princip, som vi hittills obrutet fullföljt. Jag nämnde i början att förändringen skulle medföra jämväl, att domstolarnes åtgöranden och beslut skulle dragas in under riksdagens prövning. Utskottsminoriteten lika väl som den siste ärade talaren ville visserligen hävda den meningen, att detta icke skulle vara förhållandet, därest motionens syfte bleve tillgodosett. Jag för min del kan icke alls dela den åsikten. Den siste talaren sade, om jag icke missuppfattade honom, att det icke skulle vara fråga om att riksdagen skulle pröva domstolarnas beslut. Jag vill då därvidlag erinra om en sak, att det är meningen, att riksdagen skulle hava fakultativ rätt, att riksdagen sålunda skulle kunna medgiva, att en person, som blivit dömd till urbota bestraffning och som blivit intagen på straffanstalt, kunde tagas ut från anstalten eller icke. Huru det skulle kunna ligga inom möjligheternas område för riksdagen att bedöma, om det ena eller det andra skulle ske, utan att en noggrann prövning om det berättigade i domen eller icke föreginge, förefaller mig fullständigt omöjligt.

Med enligt min mening så svaga premisser vill minoriteten och nu jämväl den siste ärade talaren för att fylla luckan taga denna konsekvens, att det skall kunna ankomma på en kammare, huruvida den vill bestämma, att en på en straffanstalt intagen person skall uttagas därifrån för att delta i kammarens förhandlingar eller icke. Jag kan för att framhålla den väsentliga skillnaden i uppfattningen hos utskottsmajoriteten och hos dess minoritet, hänvisa till att den senare ansluter sig till följande uttalande av 1913 års konstitutionsutskott, efter det utskottet pekat på denna lucka: »Utskottet delar ock motionärernas mening därutinnan, att ett sådant sakens tillstånd näppeligen är fullt förenligt med riksdagens vär-

dighet samt den enskilde folkrepresentantens rätt och hans valmäns intressen.» Utskottsminoriteten anser det icke förenligt med riksdagens värdighet, att den antydda, påstadda luckan kvarstår ofyllt. Jag för min del däremot finner det vara bra litet förenligt med riksdagens värdighet, att vi skola antaga en lag, vars konsekvens bleve, såsom någon talare sade år 1913, då det arets motion behandlades, att en person skulle kunna alternera mellan Helgeandsholmen och Langholmen. Detta torde vara nog för att angiva den principiella skillnaden i saken.

Ifrågasatta grundlagsändringar till skyld för utövande av riksdagsmannakallet.

(Forts.)

Det är dock en liten punkt, som jag vill framhålla. Den siste ärade talaren var även inne på, att det här gällde kommittenternas intressen, att det enligt deras mening vore en skyldighet att tillse, att en person, som icke begått någon diskvalificerande handling, icke skulle vara oberättigad att deltaga i riksdagens förhandlingar, utan att det var riksdagens skyldighet att tillse, att även han kunde fullgöra sitt uppdrag. Detta är endast ett fall, en sida av frågan, om kommittenternas intresse vid förfall för en riksdagsman. Där äro mångfaldiga andra omständigheter och förhållanden, som göra, att en riksdagsman icke är i tillfälle att fullgöra sitt uppdrag, t. ex. sjukdom och annat. Detta är endast en sida, och jag vill för min del säga, att det är en ganska obetydlig sådan, ty jag tror och vill hoppas, att även om en sådan lag som ifrågasatts, skulle komma till stånd, den icke ofta skulle kunna komma i tillämpning. Det är bara en obetydlig deltalj av denna svåra fråga om suppleantskapet som sammanhänger med frågan, som på det viset skulle tillgodoses.

Jag nämnde, när jag började mitt anförande, att lagens avsikt hade varit att förekomma administrativt godtycke. Det förefaller mig, som om ett antagande av ifrågavarande förslag skulle i stället för att hindra ett godtycke införa ett annat, ty det måste bliva mer eller mindre godtycke, huruvida en kammare skulle bifalla en hemställan i den riktning, som motionen avser.

Till slut, herr greve och talman, kan jag icke neka mig att i detta sammanhang dock peka på något, som jag, kanske med orätt tycker mig skönja som bakgrund till det hela. Det förefaller mig, att man ur motionen och jämväl i någon mån av utskottsminoritetens yttrande i denna sak kan läsa ut någonting annat än som nu berörts, även om detta icke alldeles tydligt utsäges och betoningen icke faller därpå. Det skulle vara en önskan att vissa slag av brott icke skulle få den karaktär, som den nuvarande rättsuppfattningen ger dem, utan en annan social hallstämpel, skulle givas; jag syftar på de s. k. åsiktsbrotten, som på senare tider så ofta komma på tal. Jag vill då bara erinra om att, om man ger sig in på denna väg, en mycket stor fara dock lurar. Man skulle tillerkänna den brottslige rätt, att efter subjektiva skäl själv bedöma sin handling brottslighet eller icke. Det är dock fråga om brott mot skriven lag, men därest en lagbrytare endast genom att lägga ett efter hans sätt att se saken mer eller mindre ideellt mål eller syfte i sin handling, skulle hava rätt att därigenom få brottslighetsmomentet högst avsevärt avtrubbat för att icke säga hävt, skulle konsekvenserna bliva farliga nog. En dylik

Ifrågasatta grundlagsändringar till skydd för utövande av riksdagsmannakallet.

(Forts.)

uppfattning innebär en verklig fara, och då jag icke kan frigöra mig från misstanken, att detta i någon mån utgör ett led i denna riktning, ber jag, herr greve och talman, att jämväl på denna grund få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Mannheimer: Herr talman! Det måste förvåna i ganska hög grad, när den föregående ärade talaren så pass utförligt uppehöll sig vid en sådan anmärkning mot reservanternas förslag, som den, att reservanterna ville förorda en anordning, varigenom en riksdagsman, som håller på att avtjäna ett frihetsstraff, skulle genom kammarens samtycke medgivas ett avbrott i detta straff för att fortsätta med utövandet av sin riksdagsmannabefattning. För det första vill jag säga, att den ärade talaren bort, om han hade jämfört den motion, över vilken utlåtandet är avgivet, med reservationens kläm, hava funnit, att motionären hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande sådan ändringar i grundlagarna, varigenom en riksdagsman, som icke är enligt 26 § riksdagsordningen obehörig att innehava sin riksdagsmannabefattning, icke må utan tillstånd av kammaren »vara sin frihet berövad», då däremot det i reservationen står, att han icke må kunna »berövas sin frihet». Den förste talaren i detta ärende framhöll också uttryckligen, att reservanterna icke velat gå med på motionärens förslag, utan att de begränsat sig till en utredning, om man icke skulle kunna utsträcka det skydd, som en riksdagsman har, till att omfatta det, att en riksdagsman, som är dömd till frihetsstraff, skulle genom kammarens beslut kunna erhålla uppskov med detta straff, alltså icke erhålla avbrott, utan endast uppskov.

Det synes mig, att hela denna fråga är så ytterst enkel att överblicka, och att ingen borde kunna motsäga, att det här är någonting, som behöver utredas. Det är ju så, att på grund av 26 § riksdagsordningen, som stadgar, under vilka villkor en riksdagsman är obehörig att utöva sitt uppdrag, en riksdagsman kan begå åtskilliga brott och förseelser utan att därför bli obehörig att utöva sin befattning. Det är ett helt stort område av brott och förseelser. Om nu en riksdagsman under pågående session genom laga kraftvunnen dom blivit dömd för en dylik förseelse, kan han, om straffet omedelbart skall verkställas, icke utöva sin befattning. Han har ingen rätt att avsäga sig, och alltså kommer platsen att stå tom. Det måste medgivas, att detta är en olägenhet. Och om man också anser att det är svårt att peka på huru denna fråga, som visst är grannlaga, bör lösas, borde dock alla kunna vara ense om, att den behöver lösas. Jag vill erinra den föregående talaren om, att när denna fråga var under debatt år 1913 i andra kammaren, uppträdde i den kammaren en annan också mycket konservativ jurist, lagutskottets ordförande, och framhöll, att han mycket väl kunde tänka sig, att en mängd av dessa förseelser, som en riksdagsman kan begå och riskera att få frihetsstraff för, äro av den natur, att de icke borde utestänga en riksdagsman från rätten att utöva sin befattning. Han framhöll

disciplinstraff, vissa politiska förbrytelser och andra sådana. Han ville nu visserligen använda en annan linje än utskottet tänkt sig, nämligen att man skulle försöka uppräknå i grundlagen de olika grupper av brott som voro av denna natur. Jag tror icke, att det vore så lyckligt. Det vore svårt att uttömmande omnämna alla dessa olika förseelser. Men han ville i alla fall vara med om en reform, vilket den föregående ärade talaren icke ville. När vi nu tala om åsiktsförbrytelser och politiska förbrytelser, kunna vi erinra oss, att i det strafflagsförslag, som herr Thyrén framlagt, han fäst mycket stort avseende just vid detta slag av brott och ju, såsom herrarna veta, föreslagit ett särskilt slags hedersfängelse särskilt avsett för sådana som begått dylika förseelser, ett slags »custodia honesta», och detta just därför, att en sådan person alls icke behöver hava gjort sig skyldig till någon moralisk förkastlig gärning. Nu skulle man, enligt vad reservanterna tänkt, utreda, under vilka villkor man kunde lägga i kamrarnas makt att avgöra, huruvida en förseelse är av den natur, att riksdagsmannen bör avbryta sin befattning, och att behov av en dylik utredning är behöflig synes som sagt mig uppenbar.

Ifrågasatta grundlagsändringar till skydd för utövande av riksdagsmannakallet.

(Forts.)

Jag vill gent emot den föregående talaren framhålla, att, på sätt framgår av den bilaga, som är bifogad betänkandet, man överallt i de stora kulturländerna vidtagit anordningar i den riktning, som vi här önska få tillämpade i vårt land. Där har man medgivit uppskov med verkställighet av straff. Man har där på vissa håll sökt gå fram på den vägen, att man medgivit en kammare att avbryta ett straffprocessuellt förfarande, så att man därigenom åstadkommer att en dom icke faller under pågående session. Det är också någonting, som under en blivande utredning kan tagas under övervägande, om man icke skulle kunna komma fram på den vägen och sålunda undanröja den olägenhet, som framhålles i motionen.

Nu vill jag till sist framhålla en sak, som jag tror varit avgörande för denna motions öde. På föredragningslistan förekommer under nästa punkt en annan fråga, som vi således om några minuter få behandla, och vilken står denna fråga mycket nära, nämligen en fråga, som väckts i en motion av herr Hallén. Herr Hallén har väckt uppmärksamheten på det stadgande i våra grundlagar, varigenom en riksdagsman, som blivit dömd medborgerligt förtroende förlustig, därigenom, innan domen vunnit laga kraft, blir obehörig att utöva sin riksdagsmannabefattning, och önskar ändring i denna punkt. Nu har utskottet så gott som enhälligt, således även högerns medlemmar i utskottet, föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri man skulle begära en utredning, huruvida icke denna olägenhet, som herr Hallén framhållit, kunde avhjälpas på det sätt, att för en sådan riksdagsman, vilken blir obehörig därigenom, att diskvalifikationsgrunden icke fastställes, men hålles svävande, en suppleant finge inträda i hans ställe, tills domen vunnit laga kraft. Skulle således genom den laga kraftvunna domen hans straff icke ha den påföljd, att han blir medborgerligt förtroende förlustig, skulle han få träda in i riksdagsmannaskapet igen och suppleanten få frånträda det-

Ifrågasatta grundlagsändringar till skydd för utövande av riksdagsmannakallet.
(Forts.)

samma. Då denna motion kom före i utskottet, hade utskottet redan behandlat herr Sterners motion och fattat avgörande beslut över den, och från högerhåll var man icke villig att riva upp det beslutet för att behandla frågan i samband med herr Halléns motion, vilken rörde samma sak. Problemet ligger i ena fallet precis så som i det andra; i det Hallénska fallet är det så, att därför att en riksdagsman är obehörig och av denna anledning icke kan utöva sin befattning, hans plats står tom i kammaren, och man vill då försöka åstadkomma en anordning, varigenom platsen icke kommer att stå tom. Här är det åter en riksdagsman, som är behörig, men till följd av ett frihetsstraff icke är i stånd att utöva sin befattning. Varför då icke söka att i detta fall lösa frågan på samma sätt som högern varit med om, då det gällt lösningen av den andra frågan? Min tro är, att om vi i utskottet icke avgjort herr Sternes motion tidigare än herr Halléns, vi säkerligen kunnat enas om den linjen. Och då menar jag, att skall man skriva till Kungl. Maj:t, vilket jag antager blir kammarens beslut, i anledning av herr Halléns motion, förefaller det mig, att man också skulle kunna skriva till Kungl. Maj:t i denna punkt, så att denna fråga komme till behandling i samband med den andra.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr von Geijer: Endast några ord i anledning av den siste ärade talarens yttrande. Han förebrådde mig, att jag, när jag talade om de konsekvenser, ett bifall till reservationen skulle medföra, hade missförstått åtminstone den liberala fraktionens reservation, och att jag i orden »berövas sin frihet» lagt in mera, än dess förkämpar hade avsett.

Jag får då lov att säga, att den upplysning, som den siste ärade talaren här lämnade angående innebörden av detta stadgande, är för mig alldeles ny, och att detta icke framhölls såsom någon konsekvens i utskottet. Jag vill hänvisa till att den förste ärade talaren förklarade, att han icke baxnade ens för att den följden skulle finnas — så vitt jag förstod honom rätt.

Emellertid är det något annat jag här vill säga. Är det verkligen meningen att det blott skulle bliva ett uppskov med straffet, ej något avbrott? Hur skulle det ställa sig, om en person genom högsta domstolens utslag skulle omedelbart eller strax innan riksdagen sammanträder bliva dömd till urbota straff? Skulle icke vad herrarna syfta på då också vinna tillämpning eller skulle det blott tillämpas, om han under sittande riksdag blir dömd till frihetsstraff? Men det blir ju någonting halvt, en halvmesy, och det kan icke vara meningen.

Då den siste talaren gentemot mig yttrade, att en talare, som skulle tillhöra samma parti som jag, hade uttryckt sympatier för en viss modifikation av denna sak, att man t. ex. skulle kunna ange vissa slag av brott, för vilka straffverkställigheten saklöst kunde anstå någon tid, vill jag dock erinra den ärade talaren om att un-

der diskussionen i konstitutionsutskottet även den frågan uppdrogs, men icke vann anklång och detta just från yttersta vänsterhåll. Jo, jag har antecknat det, herr Mannheimer, i mina papper. Det förklarades då från den sidan, att detta skulle icke vara tillfredsställande, emedan de politiska förbrytelserna på den vägen icke skulle få rum.

Ifrågasatta grundlagsändringar till skydd för utövande av riksdagsmannakallet.

(Forts.)

Vad frågan om det påstådda sammanhanget mellan ifrågavarande ärende och det, som är upptaget under nästa punkt, beträffar, vill jag framhålla, att herr Mannheimer icke givit akt på hur jag betonade den principiella skillnaden i våra olika ståndpunkter, och att det är dels riksdagens inblandning i ifrågavarande sak, som jag opponerade mig emot, och dels emot att straffverkställigheten skall uppskjutas just för att gynna ett eller annat intresse härvidlag. Det är en principiell skillnad. Här föreslås i herr Halléns motion, att det icke skulle vara meningen, att vederbörande bleve diskvalificerad, förrän saken genom laga kraftvunnen dom blivit avgjord. Det är någonting helt annat än att skriva en sådan lag, som herrarna föreslå. Jag kan icke se något som helst samband mellan dessa två saker.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag förstår mycket väl att en ny begäran om ordet väcker en viss förstämning, men vi måste naturligtvis söka reda ut, vad vi egentligen diskutera om. Annars blir det hela lätt ett slags diskussionellt straffarbete.

Angående tolkningen av grundlagsparagraferna råder ingen oenighet. I den saken äro vi fullkomligt ense. Om grundlagsparagraferna hade innehållit det nya, som motionen kommit med, då hade motionen naturligtvis inte väckts.

Jag sade dessutom mycket tydligt ifrån, att för mig låg det ingenting beklämmande i denna ambulering mellan Långholmen och Helgeandsholmen, som man här refererat till, men jag sade, att den saken diskutera vi inte nu, därför att reservanternas inte gå på den linjen. Twistepunkten ligger alltså inte där. Vad som skiljer är detta, att reservanternas vilja, att om en riksdagsman under riksdagstiden dömes för en förseelse, som inte diskvalificerar honom såsom riksdagsman, den kammare, han tillhör, skall få rätt att bestämma, huruvida straffet skall gå i verkställighet omedelbart, eller om man skall kunna skjuta på det tills riksdagstiden är ute. Nu säger man, och det gjorde herr von Geijer, att detta innebär en olikhet inför lagen. Jag å min sida tillät mig säga, att jag inte kan finna detta, och jag sökte också ange skälen härför. Det är just här, som kraften i diskussionen bör sättas in. Att vid sidan om ge sig ut på excursioner på åsiktsbrottens område förefaller mig vara mycket olämpligt vid den här tiden på dygnet. Jag misstänker, att den diskussionen skulle taga ännu starkare intryck av den sena timmen än den diskussion, som redan förts, har tagit.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till

Ifrågasatta grundlagsändringar till skydd för utövande av riksdagsmannaskapet.

(Forts.)

Om upphävande av viss diskvalifikationsgrund för riksdagsmannaskap.

vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Edén m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 26 mom. c) riksdagsordningen.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 344, hade herr *Hallén* hemställt, att riksdagen ville för sin del antaga till vilande för grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse av § 26 mom. c) riksdagsordningen:

»— — — — —
den, som till följd av laga kraftvunnet utslag är förlustig medborgerligt förtroende eller ställd under framtiden för brott, som medför förlust av sådant förtroende.»

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av herr *Halléns* motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att riksdagsman, som blivit ådömd straffpåföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, ej skulle, så länge domen icke vunnit laga kraft, på den grund vara obehörig att innehava riksdagsmannabefattning, utan allenast att utöva densamma, och att, vid sådant fall, suppleant skulle inkallas för att under nämnda tid utöva hans befattning.

Reservationer hade anförts

dels av herrar *Olof Olsson*, *Larsson* i Västerås, *Kropp*, *Sterne* och *Magnusson* i Kalmar, vilka yrkat bifall till motionen;

dels av herr *Ekman*, vilken likväl ej angivit sin mening.

Herr *Ekman*, *Karl Johan*: Herr greve och talman, mina herrar! För närvarande stadgas, att den skall icke godkännas som riksdagsman, som är dömd till förlust av medborgerligt förtroende, även om denna dom icke vunnit laga kraft.

Nu föreslås det, att då domen icke vunnit laga kraft och således endast underrättens utslag, varigenom förlust av medborgerligt förtroende ådömts, föreligger, men talan fullföljes till högre rätt, riksdagsmannen icke skall berövas sitt riksdagsmannaskap, utan endast avstängas från att utöva det, och i hans ställe inkallas en suppleant. Jag har icke kunnat biträda utskottets förslag härutinnan. Det innebär givetvis en sänkning i pretentionerna på en riksdagsmans oförtvitlighet. Ty antag att sedermera underrättens utslag fastställas av de högre domstolarna, så har dock riksdagsman-

nen ända från början varit obehörig att utöva detta riksdagsmannaskap, som han fortfarande innehaft, lät vara att i hans ställe tillfälligtvis inkallats en suppleant. Valkretsen har kanske ett eller flera år representerats av en person, som faktiskt gjort sig skyldig till en för riksdagsmannauppsdraget diskvalificerande straffpåföljd. Därigenom att bifall lämnas till denna förändring, sätts kvalifikationerna på en riksdagsman lägre än de, som gälla för en stadsfullmäktig, en ordförande i kommunalstämman o. s. v. Jag kan icke tro, att sådant höjer riksdagens anseende.

Om upphävande av viss diskvalifikationsgrund för riksdagsmannaskap.
(Forts.)

Det är den ena sidan av saken. Den andra är, att utskottet här föreslår, att när en riksdagsman på detta sätt suspenderas eller får ledighet från sitt riksdagsmannaskap, därför att han dömts förlustig medborgerligt förtroende, skall tillfälligtvis inkallas en suppleant. Inom utskottet har man icke närmare angivit, huru detta skall ske. En sådan nyhet finner jag ganska betänkelig, i synnerhet om man ser på konsekvenserna. Man kan naturligtvis icke inkalla en suppleant endast för ett tillfälle som detta, utan införes denna anordning i lagstiftningen, blir följden, att när en riksdagsman blir sjuk fjorton dagar, tre veckor, skall genast en suppleant inkallas. På samma sätt, om en riksdagsman begär ett par veckors ledighet, kommer det säkerligen att fordras, att suppleant skall inkallas, ty viktiga voteringar kunna ju under tiden inträffa. Det blir ett springande ut och in av suppleanter, vilka helt plötsligt skola inträda i ärendenas behandling och deltaga i avgörandena. Jag hemställer om det kan vara riktigt. Det hela går ut ifrån det betraktelsesättet, att riksdagsmannen är endast ett voteringsnummer, och att det viktigaste av allt är, att han är på sin plats vid voteringarna. Jag har en helt annan uppfattning av saken. Jag tror, att riksdagsmannens värde framför allt beror på hans karaktär, hans insikter, erfarenhet och kännedom om det politiska livet och frågornas läge och sammanhang. Allt detta kan man icke i samma grad förutsätta hos en suppleant. Jag tror, att det skulle bli ganska äventyrligt. Införes denna suppleantinstitution, misstänker jag också, att ledigheterna från riksdagsarbetet komma att väsentligt ökas. Vad som mycket hejdar ledighetsansökningarna är naturligtvis, att man icke vill vara borta från voteringarna. Men blir det möjligt att kalla in en suppleant, tar jag för givet, att det kommer att bli en ganska livlig omsättning i riksdagen. För att emellertid icke vid denna timme uppkalla diskussion skall jag icke framställa något yrkande, så framt icke den följande debatten skulle föranleda därtill.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag har också reserverat mig, och även jag har ett yrkande att göra; jag ber därför att få förutskicka ett par ord.

Hur § 26 riksdagsordningen för närvarande lyder, känna kammarens ledamöter till. Hur motionären vill ha den, förutsätter jag också vara bekant. Inom utskottet har man inte velat bifalla motionen, men man har heller inte helt velat avslå den. Resultatet av de stridande krafternas spel har följaktligen blivit en kompromiss,

Om upphävande av viss diskvalifikationsgrund för riksdagsmannaskap.
(Forts.)

som infört ett nytt begrepp i grundlagen, nämligen suspension av riksdagsmannaskap. Jag förmodar, att den drivande faktorn därvidlag varit den misstanken, att riksdagen inte skulle kunna hålla sig ren från obekväma element. Jag kan inte se så missmodigt på tingen och människorna. Jag har dessutom mycket svårt att försona mig med det föreslagna suppleantskapet, men då jag är rädd, att en diskussion om dessa ting skulle föra oss in på subtiliteter, som knappast ha någon betydelse för praktisk politik, så avstår jag därifrån, herr talman, och yrkar helt enkelt bifall till herr Halléns motion.

Herr Ekman, Karl Johan: Gent emot vad som nyss yrkats vill jag nu, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Clason: Vid denna sena timme skall jag icke upptaga någon diskussion, utan endast med hänvisning till vad utskottet anfört yrka bifall till utskottets hemställan. Jag skall dock påpeka, att utskottet icke har förordat suppleantinstitutionens införande som en generell institution.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att rörande nu föredragna utlåtande yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och 3:o) att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av grundlagens föreskrifter om riksdagsmans okränkbarhet och rätt att utöva sitt riksdagsmannaskap, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om utsträckning av andra kammarens funktionstid.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion angående utsträckning av andra kammarens funktionstid.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 43, hade herr Clason hemställt, att riksdagen ville såsom vilande i grundlagsenlig ordning antaga sådana förändrade bestämmelser i riksdagsordningen, att valperioden till andra kammaren bleve fyraårig.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen i anledning av herr Clasons motion måtte så-

som vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga ett i utlåtandet intaget förslag till ändrad lydelse av §§ 103 och 108 regeringsformen samt § 13, § 14 mom. 2, § 15 mom. 1 och 4, § 17 mom. 1 och 2, § 21, § 69 och § 70 riksdagsordningen, så ock till övergångsstadganden i regeringsformen och riksdagsordningen.

Om utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Clason* och *von Mentzer* mot viss del av motiveringen.

§ 15 mom. 1 riksdagsordningen skulle enligt det av utskottet framlagda ändringsförslaget lyda sålunda:

1. I varje valkrets väljes, efter folkmängden vid början av *tredje* året näst före den *fyraårsperiod*, för vilken valen gälla, en riksdagsman för varje fullt tal, motsvarande en tvåhundredrettiondel av rikets folkmängd.

Herr *Clason*: Herr greve och talman! I den grundlagstext, som förekommer på sid. 13 i detta betänkande, har av ett förbiseende vid redaktionen ett misstag insmugit sig. I § 15 har utskottet föreslagit, att den nuvarande lydelsen »I varje valkrets väljes, efter folkmängden vid början av *andra* året näst före den *treårsperiod*» o. s. v. skall utbytas mot »I varje valkrets väljes, efter folkmängden vid början av *tredje* året näst före den *fyraårs period*» o. s. v. Därvid förbisågs av utskottet, att man i detta fall icke som i föregående paragraf räknar framåt från den pågående valperiodens början, utan man räknar tillbaka från den kommande valperioden. Utbytet av »*andra* året» mot »*tredje* året» beror således här på ett misstag.

Emellertid har detta förbiseende haft det goda med sig, att uppmärksamheten blivit fäst därpå, att man i själva verket på detta område kan vinna en avsevärd förbättring av nuvarande förhållanden genom att helt enkelt stryka dessa ordningstal både »*andra*» i den nuvarande texten och »*tredje*» i den föreslagna texten och låta valkretsindelningen verkställas efter folkmängdssiffran vid början av året näst före valperioden. När denna grundlagsbestämmelse först skrevs, trodde man sig nämligen icke om att kunna låta valkretsindelningen bero på folkmängdssiffrorna från det näst föregående året, utan trodde, att man skulle behöva gå tillbaka ytterligare ett helt år. Det har emellertid nu visat sig icke möta ringaste olägenhet att använda siffrorna för det år, som slutar omedelbart före den nya valperiodens inträde, och under sådana förhållanden hava vi inom utskottet, när vi fingo vår uppmärksamhet fäst därpå, enat oss om att det vore lämpligare att i sammanhang med de övriga ändringarna också vidtaga denna ändring. Därav vinner man den fördelen, att man får de färskast möjliga folkmängdssiffrorna att ligga till grund för den valkretsindelning, som här kommer i fråga.

På grund härav skall jag alltså be att få hemställa, att § 15 får följande lydelse: »§ 15. 1. I varje valkrets väljes, efter folkmängden vid början av året näst före den *fyraårsperiod*», o. s. v.

Om utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Emellertid föranleder detta yrkande också, att jag måste framställa ett yrkande om ändring i motiveringen. Motiveringen i denna del på sid. 10 har nämligen skrivits med hänsyn till den grundlagstext, som förekommer i klämman, och där måste också en omredigering ske. Den skulle bestå däri, att i stället för tredje och fjärde meningens av första stycket, som nu börjar »I §§ 14 och 15» o. s. v. skall sättas följande: I § 14 bör därjämte orden »andra året inom en treårsperiod» utbytas emot »tredje året inom en fyraårsperiod», så att ändringar i valkretsindelningen fortfarande såsom hittills byggas på folkmängdsförhållandena vid början av året näst före det, då valet sker. Även i § 15 bör »treårsperiod» utbytas mot »fyraårsperiod». I detta sammanhang föreslår utskottet jämväl, att i paragrafens inledning orden »vid början av andra året näst före» valperioden utbytas mot »vid början av året näst före». För den reglering av antalet riksdagsmän mellan valkretsarna, som enligt denna paragraf skall verkställas av Konungen, är det nämligen uppenbarligen önskvärt, att de senast tillgängliga folkmängdssiffrorna läggas till grund, och det möter numera intet hinder att därvid använda siffror från året näst före valperiodens början.

Jag ber att få tillägga, att de ändringsförslag beträffande text och motivering, som jag nu framburit här, framföras i andra kammaren vid behandlingen av detta ärende av konstitutionsutskottets ordförande.

Jag hemställer om proposition på dessa förslag.

Herr Ström: Bara några korta ord! Jag skulle, om det icke hade varit så sent, ha tagit tiden något mera i anspråk. Nu skall jag endast, för att det ändå icke skall bliva en fullständig enighet om detta reaktionära förslag, be att få framföra min avvikande uppfattning.

Det är visserligen glädjande, att finna, att man ibland kan gå mycket hastigt på reformstråten här i landet, men det skulle varit ännu mera glädjande, om det hade gällt en reform i den rätta riktningen. Nu är det en reform baklänges, och vad som är så mycket värre, den har i utskottet genomförts av alla de tre stora partierna, de tre högerpartierna, både det konservativa, det liberala och det socialdemokratiska högerpartiet. För att det ändå i kammaren och i protokollet skall finnas en vänsterröst, som går däremot, och som hävdar demokratiens gamla ståndpunkt i denna fråga och svenska folkets sedan sekler rotfästa rätt i detta avseende, skall jag taga mig friheten att yrka avslag på det föreliggande förslaget. Jag skall göra det framför allt, därför att jag anser, att förslaget är en reform bakåt, att det går emot valmännens rätt, att det är ett konserverande av andra kammaren, ett steg att göra den alltför lik den första på ett viktigt område, då den i stället bör vara den så olik som möjligt, att det är ett ålderdomstecken i en tid våren och ungdomen börjar återvända till andra folk. Jag skall därför be att få yrka avslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, såvida omständigheterna därtill föranledde, hade i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats: 1:o), av herr *Clason*, att såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling skulle antagas ett från utskottets förslag till ändrad lydelse av §§ 103 och 108 regeringsformen samt § 13, § 14 mom. 2, § 15 mom. 1 och 4, § 17 mom. 1 och 2, § 21, § 69 och § 70 riksdagsordningen, så ock till övergångsstadganden i regeringsformen och riksdagsordningen allenast i så måtto skiljaktigt förslag, att i § 15 mom. 1 riksdagsordningen det näst efter orden »folkmängden vid början av» förekommande ordet »tredje» utelämnades; och 2:o) att de föreliggande grundlagsändringsförslagen skulle förkastas.

Om utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Härefter gjordes till en början proposition på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare proposition på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Sedermåra gjordes propositioner, först på bifall till herr *Clasons* berörda yrkande och vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande härefter motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade annat yrkande ej förekommit, än, av herr *Clason*, att vad utskottet yttrat skulle godkännas med den ändring, att i stället för tredje och fjärde punkterna av det med »Bestämmelser» börjande stycket å sid. 10 i utlåtandet insattes följande: I § 14 böra därjämte orden »andra året inom en treårsperiod» utbytas mot »tredje året inom en fyraårsperiod», så att ändringar i valkretsindelningen fortfarande som hittills byggas på folkmängdsförhållandena vid början av året näst före det, då valet sker. Även i § 15 bör »treårsperiod» utbytas mot »fyraårsperiod». I detta sammanhang föreslår utskottet jämväl, att i paragrafens inledning orden »vid början av *andra* året näst före» valperioden utbytas mot »vid början av året näst före». För den reglering av antalet riksdagsmän mellan valkretsarna, som enligt denna paragraf skall verkställas av Konungen, är det nämligen uppenbarligen önskvärt, att de senast tillgängliga folkmängdssiffrorna läggas till grund, och det möter numera intet hinder att därvid använda siffror från året näst före valperiodens början.

Därefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare på bifall till herr *Clasons* i fråga om motiveringen framställda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion angående sammanförande av kommunala val till färre valkampanjer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anordnande av spannmålslagerhus och fryshus ävensom en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m., biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första särskilda utskottets utlåtande nr 14, i anledning av motion angående krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare, som varit anställda hos riksdagen eller i dess verk, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Justerades ytterligare fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,35 på natten.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
